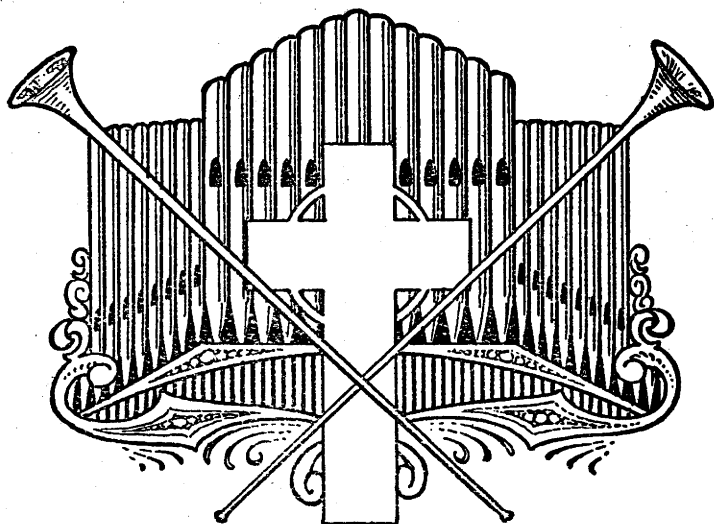

N:o 2 / Årgång 11

15 april 1936

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
OCH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

ORGAN FÖR
SÄLLSKAPET KYRKOSÅNGENS VÄNNER

C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG, LUND

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

UPPSATSER

	Sid.
<i>Adell, A.</i> : Församlingens sång — vår angelägnaste uppgift.....	1
—»— Dansk gradual och dansk psalmbok	62
—»— Inför kyrkosångshögtiden i Västerås	105
—»— Psalmboksfrågan löst, korallboksfrågan aktuell	154
<i>Andersson, H.</i> : Den liturgiska rörelsen i Förenta staterna.....	8
—»— Är prästkappan ett liturgiskt plagg	164
<i>Bangert, E.</i> : Gotisk resning i svenska orglar	117
<i>Blom, I.</i> : Franskt organistprov	60
<i>Cnattingius, B.</i> : Emanuel Vigeland	20
—»— Finlands kyrkobyggnader	129
—»— Psalmbokens utsmyckning	156
—»— Kyrkan och konsten i nutidens Tyskland	175
<i>Edvall, P.</i> : Kyrkomusikermötet i Helsingfors	134
<i>Hedar, I.</i> : Schütz' Jesu sju ord	31
<i>Hellerström, A. O. T.</i> : Evangelisk Tidegård	79
<i>Johnson, I.</i> : Dansk kantorexamen	26
—»— Kyrkosångshögtiden i Västerås	159
<i>Moberg, C.-A.</i> : Bach och Händel	4
<i>Peters, K.</i> : Introitus på Kyndelmässodagen	26
—»— Det nya psalmboksförslaget	53
—»— Kyrkmässa	127
<i>Raasted, N. O.</i> : Postludier	139
<i>Rosenquist, C.</i> : Vetenskapligt orgelbyggeri	34
—»— Ny svensk orgelskola	81
<i>Schalin, O.</i> : Hava Wiborg och Nyland utgjort en tidig härd för reformationen	106
<i>Schedin, G.</i> : Engelska kyrkomusiker	179
Swenske Songer eller wisor. (Förordet)	153
<i>T—t</i> : Kyrkomusikernas lönefråga	49
<i>Weman, H.</i> : Lägre organistexamen	30
<i>Wester, B.</i> : Orgelkonst i det karolinska tidevarvet	167
<i>Ahlén, W.</i> : Svensk orgelkonst 1935	23

RECENSIONER

OMNÄMND LITTERATUR.

	Sid.		Sid.
<i>Adrio, A.</i> : Die anfänge des geistl. Konzertes	187	<i>Astorri, G.</i> : Architettura sacra generale	145
<i>Anderberg, A.</i> : Välsignelsens kalk. 45		<i>Aulen, G.</i> : Kristendomen och kul- turkrisen	94
<i>Assarsson, J.</i> : Handbok för kyrko- musiker	96	<i>Broman, G.</i> : Våra domkyrkor ...	44

	Sid.		Sid.
<i>Broman, G.</i> : Den kristna konstens allmänna historia	92	<i>Kreidler, W.</i> : Heinrich Schütz und der Stile concitato	188
<i>Cornell, H.</i> : Italiensk arkitektur.	44	Kyrkans år 1936	40
<i>Curman, S.</i> och <i>Lundberg, E.</i> : Vreta klostrets kyrka	144	Kyrkans Årsbok 1936	40
Dansk Kirkeliv 1935	41	Kyrkomusikermötet i Helsingfors.	196
Deutsche kunst	194	<i>Larsen, J. P.</i> : Messetoner	42
Deutsche musikkultur	196	<i>Leupold, U.</i> : Die lit. Gesänge der evang. Kirche	85
<i>Dietrich, Fr.</i> : Elemente der Orgel- choralimprovisation	87	<i>Lindberg, C.</i> : Finlands kyrkor ...	129
<i>Ellerhorst, W.</i> : Handbuch der or- gelnkunde	35	<i>Lützel, H.</i> : Der deutsche Kir- chenbau	93
<i>Elliger, W.</i> : Zur Entstehung der altchristl. Bildkunst	145	<i>Marot, Cl.</i> och <i>Beze, Th.</i> : Pseu- mes	141
<i>Fosdich, H.</i> : Världens hopp	95	<i>Müller, Chr.</i> : Luthers Lieder	142
<i>Fuglsang-Damgaard</i> : Det enskilda skriftermålets förnyelse	46	<i>Olsén, H.</i> : Svenska kyrkomusici...	146
<i>Haag, H.</i> : César Franck als Or- gelkomponist	191	<i>Paulsen, R.</i> : Kunst und Glaube...	93
<i>Henningsson, H.</i> : Rösterna och Ta- let	91	<i>Rambach, J.</i> : Betraktelser över Kristi lidande	93
<i>Hägglund, H.</i> : Själerna och Gud ...	46	<i>Rosenqvist, G. O.</i> : Det liturgiska arbetet i Finland	83
<i>Högmässaordningen</i> , Den svenska.	182	<i>Sjöberg, Fr.</i> : Förnyelse	94
Jahrbuch für Liturgiewissenschaft	41	<i>Sunol, G.</i> : Gregorianischer Choral	42
<i>Jeppesen, K.</i> : Die mehrstimmige ital. Lande	186	<i>Tidskrift för Musikforskning</i> 1935	41
<i>Kenyon, Fr.</i> : Bibeln.....	195	<i>Zwickauer</i> Gesangbuch.	97
		<i>Väterlesungen</i> des Breviers	183
		<i>Wendland, W.</i> : Kunst im Zeichen des Kreuzes	194
		<i>Wester, B.</i> : Gotisk resning i sven- ska orglar	117

OMNÄMND MUSIK.

	Sid.		Sid.
<i>Aagaard, Th.</i> : och <i>Ring, O.</i> : 30 Salmemelodier	185	<i>Joelsson, A. G.</i> o. <i>Murgård, D.</i> : Vid gudstjänsten	43
<i>Adell, A.</i> och <i>Peters, K.</i> : Tide- gudstjänsten för en söndag...	79	<i>Klemetti, H.</i> : Canzona	184
<i>Bach, J. S.</i> : Körkoraler	88	<i>Kyrkokörernas</i> repertoar	89
<i>Folke & Skolmusik</i>	90	<i>Larsen, J. P., Viderø, F.</i> och <i>Wöl- dike, M.</i> : 130 Melodier till Salmebog	185
<i>Fortner, W.</i> : Eine deutsche Lied- messe	143	<i>Maasalo, A.</i> : Tema con variazioni.	185
<i>Gabrieli, A.</i> : Die sieben Busspsal- men	144	<i>Nielsen, C.</i> : Commotio	184
<i>Hamburger, P.</i> och <i>Viderø, F.</i> : Gudstjenestemusik	143	<i>Olson, D.</i> : Tre koralpartitor.....	86
<i>Jespersson</i> : Gradual	62	<i>Palmgren, S.</i> : Sjöfararen vid mi- lan	186

	Sid.		Sid.
<i>Runbäck, A. och Ahlén, W.:</i> Post- ludier	139	<i>Schütz, H.:</i> Ich weiss dass mein Er- löser lebet	143
<i>Sandberg Nielsen, O.:</i> Toccata...	87	<i>Thomissøn, H.:</i> Den danske Psal- mebog	62
<i>Schubert, F.:</i> Ave Maria.....	186	<i>Thuner, O. E.:</i> 26 Forspil till Sal- memelodier	185
<i>Schütz, H.:</i> Jesu sju ord.....	31, 91	<i>Weman, H.:</i> Orgelskola	81
—»— Johannes-Passion	143		

Tidskrift för Kyrkomusik och Svenskt Gudstjänstliv

UNDER MEDVERKAN AV

INTENDENTEN BENGT CNATTINGIUS, LINKÖPING, OCH
KYRKOHERDEN, TEOL. LIC. KNUT PETERS, SÖNDRUM

UTGIVEN AV

DOMKYRKOVICEPASTOR ARTHUR ADELL, LUND

Tidskriften utkommer med 48-sidiga nummer 4 gånger om året, nämligen
den 1 februari, den 15 april, den 15 september och 1 december.

Red. adr.: *Bredgatan 14, Lund. Tel. 658.* Exp. adr.: *C. W. K. Gleerups förlag, Lund. Rt. 111. Postgöro 30843.*

Prenumerationspris: i bokhandeln eller direkt från förlaget: kr. 4: 50 pr år.

Annonspris: 20 öre pr mm. enkel spalt.

Rabatt vid större annons och vid upprepning av annons i flera nummer.

Detta nummer innehåller bl. a.: *T-t: Kyrkomusikernas lönefråga. — Kyrkoherde K. Peters, Söndrum: Det nya psalmboksförslaget. — Musikdirektör John E. Blom, Stockholm: Franskt organistprov. — Domkyrko-vicepastor A. Adell, Lund: Dansk gradual och Dansk psalmbok. — Kyrkosångens Vänners årsredogörelse. — Kyrkoherde A. O. T. Hellerström, Djursholm: Evangelisk Tidegård. Musikdirektör C. E. Rosenquist, Ängelholm: Ny svensk orgelskola. — Recensioner. — Krönika. — Meddelanden. — Nya orglar.*

Ernst Althin

FRÅN RUDIN TILL LINDBLOM

Ett kapitel ur bibelteologiens
historia under 50 år.

Pris 1: — kr.

Gleerups

Kyrko- Orglar

Firma

Orgeltjänst

Innehavare:

Ingeniör Bo Wedrup

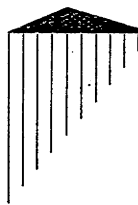
Salagatan 41

UPPSALA

Telefon 6357

J. W. Grön lunds Orgelfabrik

Kåge, Tel. 27.

Tillverkning av Piporglar
i modernaste utförande för
kyrkor och kapell.

Orgelharmonium för hem
och skolor. Renovering och
stämning av äldre orgelverk.

Insättning av elektriska
orgelfläktar.

Fina intyg av framstående
musikdirektörer och kyrko-
myndigheter.

Förslag kostnadsfritt på begäran.

Organistvikariat

vid Växjö Domkyrka för tiden 1/6
1936—1/5 1937 sökes hos Kyrko-
rådets Ordf., Växjö, senast den 1
maj. Lön: 125 kr. pr månad.

2:dra uppl.

Kristofer Benzow

LIVSTRO OCH

GUDSTRO

Föredrag och uppsatser.

Pris kr. 3:75.

Gleerups

Kyrkomusikernas lönefråga.

Vid årets riksdag hava likalydande motioner väckts i första kammaren av v. talmannen Petrus Nilsson i Gränebo och i andra kammaren av riksdagsmannen Axel Pehrsson i Bramstorp om möjlighet för församling att erhålla bidrag ur kyrkofonden till avlöande av kyrkomusiker m. m. Motionen är av följande lydelse:

»De praktiskt taget enda befattningshavarna i allmän tjänst, som fortfarande hava sina avlöningsförhållanden ordnade efter det för länge sedan utdömda naturaavlöningsystemet, äro innehavarna av de i allmänhet förenade klockar-, kantors- och organistbefattningarna. De disponera den fasta egendom, vars avkastning är anslagen såsom avlöningstillgång åt klockaren i församlingen, under sin tjänstetid relativt självständigt mot skyldighet bl. a. att ansvara för bebyggelsen av densamma. Särskilt det sistnämnda har med hänsyn till de numera så dryga byggnadskostnaderna ofta verkat ruinerande för befattningshavarna. Det pågår för närvarande också utredning om avskaffande av denna byggnadsskyldighet. Den dåliga och otidsenliga beskaffenheten av fastigheternas åbyggnader, som detta avlöningssystem givetvis medfört, har resulterat i att det ekonomiska utbytet av fastigheterna mer och mer förminskats. För församlingarna kommer detta att innebära, att avlöningen åt dessa befattningshavare i väsentligt större utsträckning än tidigare måste anvisas av uttaxerade medel.

För närvarande fastställer församlingen den klockaren tillkommande lönen, så att densamma bliver skälig i förhållande till omfattningen av hans göromål (§ 2 i kungl. förordningen den 2 november 1883 angående allmänt ordnande av klockarnas löneförmåner). Någon fastställelse av lönens belopp meddelas icke av överordnad myndighet i annat fall än att befattningen är förenad med folkskolläraryrkebefattning, då domkapitlet jämlikt § 27 mom. 2 kungl. stadgan den 26 september 1921 angående folkundervisningen i riket skall pröva tillräckligheten av de anslagna löneförmånerna. Emellertid har regeringsrätten i utslag den 4 december 1930 återförvisat ett ärende till församlingen angående klockares avlöning, enligt vilket utslag regeringsrätten ansett, att den av församlingen beslutade lönen varit för snävt tilltagen. Något tvång på församlingarna beträffande storleken av avlöningen åt organist eller kyrkosångare torde däremot ej finnas.

På grund av vad ovan anförts och då dessa befattningshavare, som skola finnas i församlingen, böra hava en skälig ersättning för sitt arbete, torde snart nog kraftigare anspråk komma att riktas på församlingarna att genom uttaxerade medel bereda dem skäliga löner. Följden härav för församlingar med litet antal skattekrönor blir givetvis en betydande skattehöjning.

Riksdagen har senast år 1921 behandlat frågan om avlöning m. m. åt kyrkomusiker. Kungl. Maj:t hemställde till angivna års riksdag att antaga ett av 1920 års kyrkomöte godkänt förslag till lag om kantorer. Förslaget vann emellertid ej riksdagens gillande, tydligen med hänsyn till att församlingarnas utgifter endast i någon mån skulle minska genom ett under åttonde huvudtiteln förslagsvis upptaget bidrag av statsmedel till bestridande av dessa avlöningar. Nu ha sedan dess åtskilliga år förflutit och principen skatteutjämning olika kommuner emellan för ändamål, som det icke ligger inom varje kommuns eller församlings fria val att närmare utforma, har slagit igenom. Frågan om bidrag till församlingarna för avlöning av kyrkomusikerna synes därför vara mogen till upptagande. Samtidigt härmed kommer också frågan om bestämmandet av storleken av kyrkomusikernas löneförmåner. Dessa båda frågor kunna icke var för sig avgöras.

Principiellt föreligger här samma problem som beträffande sättet för finansiering av prästerskapets lönekostnader. Både präst och kyrkomusiker äro nödvändiga kyrkliga befattningshavare. Ursprungligen hava dessa befattningshavares löneförmåner också utgått på samma sätt, och kyrkomusikernas avlöningsförhållanden synas därför nu böra ordnas i ungefärlig överensstämmelse med prästerskapets. De till kyrkomusikerna på lön anslagna fastigheterna böra sålunda intaga samma förvaltningsrättsliga ställning som prästerskapets löneboställen och bidrag ur kyrkofonden bör kunna utgå till församling, vars fasta avlöningstillgångar eller vars skatteunderlag ej förslå till beredande av en skäligen avlöning åt kyrkomusikerna.

Under hänvisning till det anförda hemställes därför,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till riksdagen om beredande av möjlighet för församling att erhålla bidrag ur kyrkofonden till avlöning av kyrkomusiker samt vad därmed kan sammanhöra.»

Ett betydelsefullt initiativ har sålunda tagits i den för kyrkolivet så viktiga frågan om kyrkomusikernas löneförhållanden. Denna fråga har undan för undan skjutits på framtiden och orsaken härtill har ju legat i den omständigheten, att flertalet församlingar knappast utan oskäligen belastning å den kommunala utdebiteringen kunnat gälda tidsenliga löner utan bidrag av andra allmänna medel. Tidigare har sålunda ifrågasatts bidrag av statsmedel (vid 1921 års riksdag). Den ene av motionärerna, riksdagsmannen Pehrsson, ifrågasatte vid samma riksdag, att kyrkofondens medel borde anlitas till detta ändamål. Enligt 1910 års kyrkofondslag skulle nämligen kyrkofonden användas för *kyrkliga ändamål* på sätt lagen gäve vid handen. Att kyrkomusikernas avlöning skulle ingå under begreppet kyrkliga ändamål kunde väl ej av någon på allvar bestridas. Emellertid ansåg man tydligen då,

att kyrkofonden närmast sammanhörde med det prästerliga avlöningssystemet. 1932 års kyrkofondslag har bibehållit samma bestämmelse om kyrkofondens användning som den tidigare kyrkofondslagen. Den nyheten har dock införts, att kyrkofonden genom den allmänna kyrkoavgiften tillförts en väsentlig inkomst. Härigenom har en reglering av kyrkofondens inkomster gentemot dess utgifter möjliggjorts. Kyrkoavgiftens grundbelopp utgör 15 öre per skattekrona, av vilket belopp Konungen årligen bestämmer, huru stor del skall för året uttagas. För innevarande år uttages 11 öre per skattekrona. Då 1 öre i allmän kyrkoavgift i runt tal giver 500.000 kronor, torde någon lagändring om höjning av allmänna kyrkoavgiftens grundbelopp icke böra ifrågakomma för nu angivna ändamål.

Man skulle kunna tycka, att åtminstone från kyrkligt håll någon invändning ej skulle göras mot en lösning av kyrkomusikernas lönefråga på sätt, motionärerna antytt. Tyvärr är detta emellertid ej fallet. Svensk Kyrkotidning har den 8 februari 1936 i en redaktionell artikel upptagit till behandling motionen och därvid kommit till det resultatet, att förslaget bör vila till dess man funnit en lösning på den frågan, huru församlingarna komma att ställa sig till att de icke längre ensamma skulle bestämma storleken av dessa befattningshavares löner. Det kyrkliga intresse, som Svensk Kyrkotidning förmodligen skall representera, har sålunda funnit sig böra förorda, att det hela ånyo skjutes på framtiden. Vilja till att medverka till att denna fråga bliver slutligen löst saknas tydligen, då man som uppskovsskäl hänför sig till, vad församlingarna skola säga i denna fråga. Huru skall utredning härom verkställas? Huru skola enhetliga normer skapas? Till vilket belopp skall man bestämma minimilönen? Det vore bättre, om man gjorde en jämförelse med prästernas avlöningsförhållanden. Ha prästerna farit illa av att man i lagstiftningsväg bestämt deras löner? Man var sannerligen då ej så intresserad av, vad församlingarna skulle säga om lönernas storlek. I stället framfördes krav på att lönerna skulle stå i relation till utbildning, till levnadskostnadernas storlek, till arbetsuppgifter m. m. Är det för mycket begärt av Svensk Kyrkotidning att förstå, att kyrkomusikerna ävenledes vilja hava sina löner bestämda efter dylika objektiva grunder? Illa vore det för övrigt att tolka motionen som Svensk Kyrkotidning gör beträffande detta spörsmål. Läser man motionen uppmärksamt, torde man nog finna en önskan att hålla församlingarnas utdebitering per skattekrona för kyrkomusikernas avlöning nere till ett skäligt belopp. Just härför skulle bidrag ur kyrkofonden utgå. Detta å sin sida medför ett bestämmande av minimilönens storlek, såsom motionen också riktigt framhållit. I stället för att rikta sig mot församlingarna är väl motionen närmast att tolka till församlingarnas förmån. Också detta är väl Svensk Kyrkotidning likgiltigt?

Svensk Kyrkotidning framhöll vidare att det förmodligen inga-

lunda skulle vara motionens mening, att »ett pastorat med många skattekronor och hög kommunal utdebitering per skattekrona kunde via den allmänna kyrkoavgiften komma att bidra till avlöning av kantorn inom ett pastorat med ringa antal skattekronor, och det även om detta senare pastorat hade en låg kommunal utdebitering per skattekrona.» Denna invändning hade emellertid i stället bort göras i samband med en kritik av 1932 års kyrkofondslag — beträffande upptagande av allmän kyrkoavgift till prästerskapets avlöning har nämligen här någon skillnad ej gjorts på pastorat med hög kommunal utdebitering och med låg sådan utdebitering per skattekrona. Skall kyrkotidningens ståndpunkt i denna fråga tolkas så, att bestämmelserna om allmän kyrkoavgifts utgående böra underkastas revision, måste man anse den förnuftig eller åtminstone konsekvent. Det skall emellertid bliva intressant att se om ett dylikt initiativ tages från kyrkotidningens sida — exempelvis i en ledande artikel eller på annat lämpligt sätt. Gör man ej det, kan ej omdömet bliva annat än ett beträffande denna invändning — man finner det förenligt med sin värdighet att draga fram argument mot motionen, som man på ett annat och oerhört mycket mera betydelsefullt område ej vill följdenligt tilllämpa. I förhållande till prästerskapets avlöning intager ju allmänna kyrkoavgiften en synnerligen viktig ställning — härför erfordras nu ungefär cirka 11 öres utdebitering, medan ett bifall till motionen väl allenast skulle draga med sig en ökad utdebitering av något eller någon del av 1 öre. Att som argument mot denna obetydliga ökning i utdebiteringen åberopa ett förhållande, som med desto större kraft skulle kunna göras gällande mot utdebiteringen av den allmänna kyrkoavgiften överhuvudtaget, behöver sannerligen ej tagas allvarligt.

Visserligen har motionen nu avslagits av riksdagen, men vederbörande utskotts utlåtande giver otvetydigt vid handen, att frågan ej härmed fallit. Utskottet hänför sig nämligen till den i motionen berörda utredningen och anser, att med prövning av de i motionen framförda önskemålen torde böra anstå i avvaktan på slutförandet av sagda utredning om klockarboställena.

Samtidigt som vi uttala vår stora tacksamhet gentemot motionärerna för det betydelsefulla och omfattande initiativ, som av dem tagits i denna för vårt gudstjänstliv så viktiga fråga, uttrycka vi den förhoppningen, att Svensk Kyrkotidning och närstående till tidningen vid närmare eftertanke icke skola motarbeta frågans lösning efter de riktlinjer, som av motionärerna uppdragits.

T—t.

Det nya psalmboksförslaget.

Det nya psalmboksförslagets mest karakteristiska egenskap torde vara dess utpräglade dubbelnatur. Å ena sidan visas den gamla psalmskatten, representerad av den Wallinska psalmboken, den mest rörande pietet, på vilken kan tillämpas ordet *major e longinquo reverentia*, ty i de äldre psalmerna har denna pietet gått så långt att man bibehållit former som *ho, tackar* o. d. Å andra sidan har med avseende på det nya materialet, i den vällovliga avsikten att gå tiden till mötes, tillämpats en frihet som knappast skyr någonting — varken diktatorer (F. 455:2) eller soldater (F. 315:1), varken verkstäder och fabriker, hjul och remmar (F. 484:2) eller idrottslekar, spjut, arena, (idrotts-)lag, kämpalek (F. 386), icke ens ett uttryck som »att leva livet till hälften på slarv» (F. 280:1). Den välmenta avsikten kan visserligen ingen betvivla. Men som ett spöke står vid sidan av alla sådana försök den tyvärr ofrånkomliga sanningen att avståndet som skiljer det sublima från det löjliga blott är ett tuppfjät. Och det synes vara omöjligt att för sig fördölja att detta avstånd överskridits åtminstone i det sista här ovan anförda exemplet.

Bokens förra del, som handlar om *Guds majestät och härlighet* samt *Kyrkans högtider*, visar avgjort det konservativa ansiktet. Det moderna och aktuella kommer av naturliga skäl mest till synes i avdelningarne om *Det kristna livet*, *Det kristna samhället* samt *Unga och gamla*. Detta gör att om man börjar studiet av förslaget från början och går i ordning, blir det första intrycket onekligen mycket starkt. Under det att man i de första 150 psalmerna i W. (= den Wallinska psalmboken med eller utan tillägget *Nya Psalmer*) gärna skulle se ungefär fjärdedelen försvinna, äro de psalmer som man bland motsvarande nummer i F. (= det nya förslaget) skulle önska utgå blott ett litet fåtal. Huvudintrycket av F:s senare del är däremot avgjort svagare. Här tyckes det snarast som om man ofta ersatt obrukliga och obrukbara psalmer med andra som redan från början genom sin obetydlighet äro dömda att offras på glömskans altare.

F:s mest sympatiska sida är utan tvivel dess inställning till W. Det är en verklig njutning att slippa irriteras av all den småaktiga skolmästarvisdom som satte sin prägel på den s. k. Kyrkomötets psalmbok och därmed även på det Eklundska förslaget och som vid läsningen av snart sagt varenda en av de gamla psalmerna väckte förargelsen till liv. I de Wallinska psalmerna ha här över huvud taget icke gjorts mera än ett 60-tal ändringar, av vilka drygt hälften på grund av språkliga skäl och återstoden av sakliga. De flesta av dessa ändringar torde få anses

Förslag till Psalmbok för svenska kyrkan avgivit av inom Ecklesiadepartementet tillkallade sakkunniga. 1936. 58 + 318 sid. Diakonistyrelsens Förlag. Hft 5:75, inb. 7:50.*

väl motiverade och väl utförda. En eller annan är kanske även här av det onödiga slaget (t. ex. F. 225:4: *Ty detta aktar hon* i stället för W. 325:4: *Ty si, det håller hon*, eller 84:1, där uttrycket *Alla bäckar Belial* utbyttts, vilket är ägnat att förvåna då *Belial* förekommer i en nyinförd psalm, 187:5), men dessa äro dock så få att det vore småaktigt att hänga upp sig på dem. Det är då vida roligare att få framhålla några förtjänstfulla ändringar, stundom åstadkomna genom en återgång till ordalydelsen i 1695 års psalmbok (= G.). En sådan är utbytet av det olyckliga slutet på Credopsalmens sista vers: *Ett evigt liv skall bliva då / den lön som tro och kärlek få* mot G:s: *Ett evigt liv skall komma då / Gud låter oss sin glädje få*. Ännu bättre vore möjligen att i anslutning till ett par tidigare 1600-talstryck låta slutraden få böneform:

Ett evigt liv skall komma då.
Gud låte oss sin glädje få.

Verkligt tacksam blir man ock för F. 345:5:

Se liljorna, vilka upprinna
på marken vid sommarens fläkt:
de intet arbeta och spinna;
så härlig är dock deras dräkt,
att Salomo, fast han var mäktig,
ej var i sin klädnad så präktig
som någon av liljornas släkt.

Till dessa lyckade omarbetningar torde ock böra räknas den i anslutning till Spegels originaltext gjorda förändringen av W. 460 (F. 386), även om man här saknar åtskilliga förträffliga och kärvordna rader ur den W:ska redaktionen. Bland de mycket få ändringarne i psalmer från senare datum må nämnas den välbehöfliga omredigeringen av W. 86:2 (F. 86:2): *Dock nådefull du vände / din blick till vårt elände*.

Med glädje antecknar man att ur F. uteslutits ett 40-tal av de svagaste numren i N. Ps. Gärna skulle man dock här sett att gallringen fått gå ännu hårdare fram. Ett par exempel. Nog är det bra tråkigt att julpsalmsavdelningen skall belastas med de båda i texthänseende så obetydliga *Stilla natt* och *O du saliga* som med nödvändighet måste draga med sig sina triviala melodier. Däremot kan jag icke neka till att bland de uteslutna finnes ett par psalmer som jag verkligen saknar. Den ena är 524: *Johannes såg så klar en syn*, som visat sig vara en särdeles användbar psalm under nattvardsutdelningen på Allhelgonadag, samt 529: *Med pëlarstoder tolv*, vars båda sista strofer utgöra en förträfflig avslutning vid åtskilliga tillfällen, då kyrkans verksamhet beröres. I tvenne fall skulle uteslutandet av refrängen kunnat göra ett par av de allra beklagligaste sångerna i N. Ps. till gan-

ska goda psalmer. Jag tänker först på N. Ps. 654 (F. 602), som efter refrängens strykande kunde sjungas på melodien: *Den blomstertid nu kommer* och väl försvara sin plats. Vidare åsyftar jag N. Ps. 581 (F. 278), till vilken melodien *Till härlighetens land igen* med fördel kunde användas, om blott det motbjudande om-tuggandet: *för mig, för mig, står öppen ock för mig* uteslötes. Efter en dylik operation skulle knappast några invändningar kunna framställas mot dess upptagande i en svensk psalmbok.

Vi övergå till det nya materialet. Här möta åtskilliga nummer ur den evangeliska kristenhetens äldre psalmskatt, som man med glädje hälsar. Som exempel må nämnas: Gerhardt: *Hur skall jag rätt dig hälsa* (F. 40), Spegel: *Min själ, du måste nu glömma* (f. 74); Heermann: *Herzliebster Jesu, was hast du verbochen* (F. 81), vid vilken kommitterade dock begått den ofattbara smaklösheten att ändra Eklunds begynnelse-rad: *O Jesu käre, vad har du förbrutit till Ack, hjärtans Jesu* etc.; Luther: *I dödens band låg Herren Krist* (F. 113).

Hittills har granskarens uppgift varit angenäm, delvis mycket angenäm. Han har nämligen huvudsakligen fått uppehålla sig vid förtjänsterna hos F., som verkligen äro mycket stora. Men nu börja bristerna att framträda i samma mån vi nalkas de nya bidragen från vår egen tid. Svagheten i F. kommer till synes redan om man granskar dessa bidrag ur textsynpunkt och blir ännu mera iögonenfallande om man vid skärskådandet också anlägger den musikaliska synpunkten, som visserligen i regel vid granskningen av de många psalmboksförslagen skjutits åt sidan men som det oaktat är utomordentligt viktigt och som vid detta förslaget är nödvändigare att anlägga än vid något tidigare. Det ser nästan ut som om kommitterade själva varit medvetna härom och velat på förhand avvärja en kritik i detta hänseende genom den anmärkning som fogats till förteckningen över koralboksmelodier som kunna användas till i förslaget upptagna psalmer vilka icke ingå i 1819 års psalmbok eller i Nya psalmer. Anmärkningen lyder: »Ett flertal av övriga nyupptagna texter äga kända melodier». Så lätt går det dock icke att dölja förslaget svaghet på denna punkt. Härtill återkommer jag senare.

Först må emellertid med tacksamhet erkännas att vi bland bidragen från senare tid möta icke få psalmer som förvisso snart skulle bliva församlingen kära, ja oumbärliga. Varje försök till uppräknig är naturligtvis av utrymmesskäl omöjligt. Blott som prov på sådana av äkta psalmtön genomandade sånger må nämnas Gabrielssons nattvardspsal: *Gud, vår lösta tunga* (F. 212) eller Bergquists pingstpsalm: *Nu stunden är kommen, o saliga fröjd* (F. 139) eller en annan pingstpsalm, nämligen Frostensons: *I pingsten blev Guds Ande sänd* (F. 130), som visserligen kan synas obehörlig med tanke på de många övriga goda pingstpsalmerna men som dock väl försvarar sin plats eller Billings trospsalm: *Nu gläd dig, min ande i Herran* (F. 411).

En stor mängd av F:s nya psalmer från vår egen tid göra däremot ett helt annat intryck. Åtskilliga hava i alla avseenden obetydlighetens stämpel sig påtryckt så kraftigt att man förvånar sig över att kommitterade velat genera deras författare eller författarinnor med att avtrycka dem i ett psalmboksförslag. Kommitterade ha väl ändå icke kunnat föreställa sig att Kyrkomötet skulle vilja medverka till deras bevarande i psalmboken. Här måste några exempel nämnas på det att icke riktigheten av detta kanske till synes hårda påstående må kunna betvivlas av någon som blott gör sig mödan att slå upp de angivna numren i förslaget. Jag börjar med ett par »psalmer» om Guds ord. Den ena är Frostensons *Himmelen stum ej är* (F. 189), den andra Gertrud Björcks *Herre, hur kan väl jag* (F. 190). I religiöst avseende ha de väl intet att säga som icke är sagt långt bättre på ett otal ställen i psalmboken. I poetiskt hänseende synas de mest jämförbara med en del enkla rimmerier som kunde läsas i de s. k. poesialbum som ännu voro i bruk vid seklets begynnelse. Att besjunga Guds mäktiga ord med så svaga mänskliga ord som dessa verkar beklämmande. Såväl religiöst som poetiskt vida högre står då Frostensons lilla på den kända tanken från Didache uppbyggda: *Som spridda sädeskornen* (F. 214). I alla fall måste den dock anses alltför obetydlig för en så förnämlig plats som ett rum i svenska psalmboken. Välment men obetydlig och överflödig är ock Zetterquists *Likt en dröm försvinna* (F. 248). Visst är det sant vad som står där, men allt som är sant kan väl icke tagas in i psalmboken. I Gertrud Björcks *Vem lever det hela, det heliga livet* (F. 280) möta vi den redan förut påtalade raden: *Vem lever det icke till hälften på slarv?* Redan denna rad hade bort vara tillräcklig för att omöjliggöra numrets intagande i ett psalmboksförslag. Därtill kommer emellertid att hela numret präglas av en trevlig gemytlighet som vi hoppas måtte hållas borta från psalmboken. Läs följande rader:

Tar slitet och släpet det mesta av tiden
Nog hunne vi hämta den styrkan och friden — — —

Skall sådant tryckas i en psalmbok hade det förvisso varit välbetänkt att förvisa det längst bort i *En liten Bönbok*, där det kommit mera i skymundan.

Till dessa obetydligheter höra ock ett par bönepsalmer, nämligen Stina Andersson: *Att bedja är ej endast att begära* och Gertrud Björck: *Låtom oss bedja i all vår nöd* (F. 366 och 368). När man läser andra versen i den senare »psalmen»:

Tror du det ingenting tjänar till,
du, hellre än framåt, går runt och står still,

då må det förlåtas en, om man tycker att det både går runt och står still i ens huvud på samma gång.

Göres ytterligare vittnesbörd behov må här nämnas ännu ett par av Frostensons bidrag, nämligen F. 519: *Ej blir en dag den andra lik* och F. 569: *Herre, du har skapat allt*, samt Jeanna Otterdahls *Låt mig leva, låt mig verka* (F. 584).

Beträffande andra av de nya bidragen torde man vara berättigad till det påståendet, att även om de ingalunda ur poetisk synpunkt äro värdelösa, måste de likväl genom sitt genomskinliga jagande efter tidsenlighet och aktualitet anses verka krystade och verklighetsfrämmande i en psalmbok. Hit höra ett flertal psalmer som äro att hänföra till den grupp som Wallin kallar »Psalmer med avseende på särskilda personer, tider och omständigheter». I denna avdelning äro i vår nuvarande psalmbok i synnerhet de psalmer att finna som sällan eller aldrig brukats och man kan svårligen undgå den förnimmelsen att F. här ersatt »dött gods» med om möjligt ändå »dödare». Jag kan till att börja med nämna Frostensons idrottspsalm (F. 586): *Du, o Gud, är livets källa*. Det är en vacker dikt men ungdomar som bedriva idrott och sjunga psalmer komma svårligen att sjunga den. Mot den 5:e strofen må för övrigt den invändningen göras att den tävlande spjutkastaren knappast, när han slungar sitt vapen, har tanke på evigheten. Det enda som i det ögonblicket intresserar honom är nog resultatet i meter och centimeter. — Hit hör Beskows: *En dag har börjat. Livet kallar* (F. 480), en i och för sig vacker dikt som dock knappast kommer att användas, i varje fall icke annat än som »läsepsalm». Såsom sådan hade den möjligen kunnat förtjäna ett rum i *En liten Bönbok*. Något liknande gäller om Bolanders arbetarpsalm: *Tack, Gud, att också jag får gå* (F. 484). De arbetare som sjunga psalmer sjunga säkert hellre om annat än om sot och stål.

En tredje grupp bland de nya bidragen kunna nog rubriceras som både konstnärligt och allmänt religiöst högtstående dikter, vilka dock på grund av sin fullständiga brist på församlingsmässighet verka utomordentligt främmande i sin omgivning. De äro kanske alltför individualistiskt färgade, kanske alltför abstrakta i uttryckssättet, kanske alltför allmänt religiöst hållna. De kunna kanske bereda en eller annan någon hugnad men församlingens egendom kunna de aldrig bli. Någon eller några sådana dikter står väl en psalmbok ut med (jfr W. 481). Men det nya förslaget synes ha varit alltför frikostigt med dem. Som exempel kunna nämnas Beskows påskpsalm: *Döden haver hårt betagit* (F. 114), Linderholms *Var jag går, i skogar, berg och dalar* (F. 117), Thorsells *Stoftets barn, i stoftet fångna* (F. 165), Liedgrens *Mästare, alla söka dig* (F. 295).

Ett rum för sig intager F. 493: *Led, o Fader, led den vilda tiden*. Det enda skäl som talar för denna »psalms» intagande vore väl en — i och för sig förklarlig — önskan att se Tegnérns namn representerat i det lands psalmbok vars störste skald han varit. Nu är det emellertid omöjligt att dölja den omständigheten att

Tegnér ingen psalmdiktare var och att därför ingen väntar att få se hans namn i psalmboken. Kommitterade hade väl knappast kunnat göra hans minne en större otjänst än genom detta välmenande men misslyckade försök att åt honom rädda en plats som han ej kan försvara och som han säkerligen ej själv skulle ha önskat.

En otjänst har kommitterade ock gjort Runeberg genom att i oförändrat skick medtaga hans för övrigt goda, men i 4:e strofen totalt omöjliga aftonpsalm: *Till natt det åter lider* (F. 548). Vem kan utan att sammanfalla i ett stilla leende läsa eller sjunga de raderna:

När mina sinnen alla
i vila sammanfalla — — —.

*

*

*

Psalmboken skall kunna sjungas. Varje psalm bör därför ha melodi — om möjligt en åtminstone någorlunda sångbar och församlingsmässig melodi. Redan W. kräver ett mycket stort antal melodier, som genom tillägget av N. Ps. i oroväckande grad ökats. I detta hänseende måste därför av ett nytt psalmboksförslag krävas försiktighet. Men av de nyupptagna psalmerna i F. kunna ett drygt 50-tal icke sjungas på någon av de redan i W. och N. Ps. förefintliga melodierna. Då härtill kommer att av dessa åtminstone endast i ytterst få fall (jag har konstaterat ett sådant, en noggrann undersökning kunde kanske ytterligare påvisa ett eller två, men knappast flere) två psalmer tillhöra samma meterklass, betyder detta att ett 50-tal nya melodier behöver anskaffas. Redan detta är betänkligt. Men därtill äro åtskilliga av de nya meterklasserna genom själva sin beskaffenhet (långa versrader, blandade rytmer) sådana att de göra anskaffandet av en användbar, församlingsmässig melodi praktiskt taget utsiktslöst. Ännu mera uppseendeväckande blir detta förhållande, då man finner vilka texter det är som kräva de nya melodierna. Utan fara för överdrift torde man nämligen kunna påstå att detta i regel äro de svagaste. Några exempel må belysa detta påstående. Frostensons 19 psalmer kräva 7 nya melodier. Detta måste med hänsyn till halten av hans produktion betecknas såsom fullständigt orimligt. Kan — må man fråga sig — F. 49: *Jesus från Nasaret går här fram* bland våra många förstklassiga adventspsalmer anses intaga ett sådant rum att den är värd en ny melodi? Alltför obetydlig för att få draga med sig en ny melodi är ock F. 261: *Tung och kvalfull vilar hela*. Detsamma gäller F. 569: *Herre, du har skapat allt*. Andra exempel på dylika obetydligheter som skulle kräva nya melodier äro: F. 367: *Vi rådslå fåfängt; men en vilja leder* (Siri Dahlquist), den redan förut nämnda F. 368, de likaledes nämnda F. 493, F. 584. Skall en text som kräver en ny

melodi införs i vår psalmbok, måste den verkligen vara värd mycket. Det torde vara ett jämförelsevis litet fåtal om vilket detta kan sägas. Därtill bör rytmen vara sådan att en melodi som tillfredsställer församlingens berättigade anspråk skall kunna anskaffas. Självfallet borde melodien föreligga, innan en psalm intages i psalmboken. Frågan synes mig så viktig att jag här avtrycker en förteckning på de nya psalmer som kräva nya melodier. En dylik förteckning synes mig långt mera nödvändig och upplysande än den förteckning som meddelas i förslaget på melodier ur W. som passa till de nya psalmer som F. upptager. Dessa nya melodier krävande nummer i F. äro följande:

4	166	254	367	454	562
(26)	187	261	368	463	569
49	189	263	381	480	572
70	190	272	382	481	579
71	(197)	273	383	482	580
(73)	216	277	385	493	583
(74)	217	280	396	494	584
116	222	329	410	551	632
117	(246)	356	414	552	
154	248	366	422	554	

I övrigt må blott rörande melodierna anmärkas att melodien W. 45 kräves för 4 av de nya psalmerna, vilket måste anses såsom en alltför hård belastning. 6 gånger återkommer bland de nya numren den tråkiga meterklassen W. 420, vilket väl nästan får anses vara sex gånger för mycket.

En viktig men vanligen försummad synpunkt på ett psalmboks-förslag är den liturgiska. Psalmboken är dock i första rummet en gudstjänstbok och bör såsom sådan innehålla för högmässan lämpade psalmer i tillräcklig mängd. Det ser ut som om kommitterade icke ägnat denna synpunkt någon nämnvärd uppmärksamhet. Det nya materialet är ju till största delen av olika anledningar otänkbart vid en högmässa, där liturgiska krav uppställas på psalmvalet. En noggrann undersökning skulle kräva en tid som icke stått mig till buds, men jag tror icke att jag misstager mig om jag påstår att den brist på ur *liturgisk* synpunkt lämpliga introitus- och gradualpsalmer för vissa söndagar som W. uppvisar, knappast i större utsträckning blivit av F. avhjälpt.

Slutligen ett par anmärkningar rörande det liturgiska bihanget. Här skall med allra största tacksamhet antecknas att förslaget upptagit den fullständigare texten till Laudamus. Men varför uteluta dess början: *Ära vare Gud i höjden och frid på jorden m. m.*? Därtill kommer att om denna lovsång skall införas borde man ha rätt att få ställa det kravet på dess text att den vore ur *musikalisk* synpunkt tillfredsställande. Detta kan icke sägas om den här införda formen. Denna lovsång besitter ju en mängd underbart sköna melodier, som efter någon liten omgestaltning av

texten skulle utan vidare kunna användas. Det måste då, när det icke gäller en text som är insjungen utan en som skall nyinföras, vara rimligare att något ändra på texten än att behöva misshandla varje melodi ur den gamla sångskatten som skall komma till användning. — Förvånande är ock att *Te deum* (F. 653) icke uppdelats så att växelläsning möjliggjorts.

Det nya psalmboksförslaget är nog någonting helt annat än vad Kyrkomötet tänkte sig, då det första gången efter tillkomsten av Nya Psalmer åter väckte den gamla segslitna psalmboksfrågan till liv. Den uppgift som föreligger det i höst sammanträdande kyrkomötet torde höra till de svåraste som varit något svenskt kyrkomöte förelagt. Att förslaget icke i nuvarande gestalt blir godkänt behöver man knappast vara profet för att förutspå. Att det däremot efter omarbetning och grundlig gallring bör kunna bli en acceptabel psalmbok synes icke osannolikt. En sådan omarbetning på grundval av från myndigheterna inkomna anmärkningar borde väl kommitterade själva få företaga i god tid före kyrkomötet. Att under själva kyrkomötet företaga större ändringar, måste anses absolut förkastligt. Kyrkomötet besitter icke sådana kvalifikationer att det på rak arm kan skaka fram en ny psalmbok.

Knut Peters.

Franskt organistprov.

Förra sommaren skrev en av våra yppersta skriftställare (f. ö. medlem av Svenska akademien) efter ett besök i Paris, som han kallade »orglarnas stad», en längre entusiastisk artikel i en huvudstadstidning över orgelmusiken och organisterna i världsmetropolen. Det är en sida av Paris, så vitt skild som möjligt från den oftast vittnade delen av pariserlivet, den nämligen som skildrar Seinestaden som flårdens, dagdrivarlivets och förförelsekonstens stamort.

Var och en, som sysslat mera ingående med studierna av orgelspelets konst, frågar sig onekligen, hur parisorganisterna överhuvudtaget kunnat nå den i sanning imponerande konstnärliga höjd, som de gjort. Ifrågavarande artikel var nämligen ingalunda överdriven.

När undertecknad någon tid efter det nämnda artikel publicerats genom organisten, professor A. Celliers (min lärare i orgelspel i Paris) bemedling erhöill tillträde till »Concours pour le Prix d'Improvisation et Execution des Amis de l'orgue» fick jag så att säga övervara det gesällprov, som avslutade den mångåriga läroti-

den i denna förnämliga konstens verkstad. Tävligen, som började kl. 5,30 e. m. och fortsatte till midnatt, hölls i prof. Celliers kyrka (reformert) nnära Triumfbågen, vilken har en härlig Cavaillé-Coll-orgel. Censorerna, 11 till antalet, voro de mest förnämliga konstnärer i denna genre, Paris kan uppvisa. President var den ärevärdige tonsättaren Louis Vierne, nu nästan blind, men ännu organist vid stora orgeln i Notre Dame. Hans öde är ju mindre tragiskt än Beethovens, ty Vierne har ju ändå hörseln i behåll. Professorerna i såväl komposition som kontrapunkt och harmonilära vid Pariskonservatoriet sutto i juryn, vari man i övrigt såg de mest namnkunniga av världsmetropolens organister. Programmet för tävlan var ytterst krävande och tyvärr för långt för att kunna i detalj refereras här. Dess första del, improvisation, upptog 4 avdelningar, bland vilka märktes att improvisera dels preludium och fuga och dels en sonatsats över ett givet tema, alltså något i stil med vad vid vårt musikkonservatorium förr fordrades för att avlägga examen för erhållande av specialbetyg med betyget berömlig i orgel-spelning, ett examensprov, som visst bara någon enda försökt sig på. Det var beundransvärda saker som presterades i fråga om improvisation, kort sagt.

Tävlans andra del upptog utförandet av orgelkompositioner. Både vid detta och föregående års studier i Paris har jag använt så mycken tid, som stått att undvara till att åhöra kyrkomusik i katedralerna, och det var för mig därför ingen överraskning, att protestanten Bachs kompositioner upptogo större del av programmet än någon annan komponists. Hans passacaglia och koralpreludiet i Peters band IV nr 9 voro obligatoriska. Svårighetsgraden var hög även rent tekniskt sett alltså. Cesar Frank kom som nummer 2. Bland moderna komponister lyste Widor med sin frånvaro. Komponistnamnen och proportionerna dem emellan, även som att Widors kompositioner saknades, var för mig ingen överraskning. Det var bara ett upprepande av vad jag hört i pariskyrkorna. Bach står alltså på en obestridd rangplats, närmast följd av Franck. (Även i Londons kyrkor spelas mycket Bach; dock har jag fått det intrycket att engelska komponister ha mycket stort utrymme där, vilket knappast är till fördel för den konstnärliga helhetsverkan.) Och som man spelar Bach! De franska orgelstycken från 1600- och 1700-talen, som också voro obligatoriska, förde in i en värld av säregen skönhet. Många års intensiva studier efter konservatorietiden lågo säkerligen bakom för var och en, som deltog i tävlan. Och endast ett pris utdelades. För så mycket arbete var det inte stort: endast 3000 francs, alltså c:a 750 kr. Men äran är så mycket större för den, som vann det. Man sade mig, att pristagaren var säker om en förstklassig organistplats i Paris.

Ytterligare 2 ting kan man peka på, som orsak till att vi i Paris ha världens främsta organister. De ha de yppersta orglar, som finnas. Utan tvekan anser jag bara det värt en Parisresa att i lugn och ro få spela dem och lyssna till den ofta nästan överjor-

diskt sköna klangen i en Cavallé-Collorgel, det fabrikat som är allenarådande inom parisisk orgelbyggnadskonst. Skada blott, att de äro så dyra i byggnad, att vi troligen inte ha större utsikter att få en sådan byggd i Sverige. Det starkaste intrycket jag fått av parisaren i allmänhet är hans enorma arbetsförmåga. Detta gäller inte minst organisterna. Häri ligger till en icke oväsentlig del säkerligen orsaken till deras obestridda rangplats bland all världens kyrkomusiker.

John. E. Blom.

Danskt gradual och Dansk psalmbok.

Man kan endast med möda behärska den föga kristeliga känslan av avund gent emot det danska systerlandet, när de utsökta nytrycken av Jesperssens Gradual och av Thomissens psalmbok falla en i händerna.

Vilka utomordentliga liturgiskt-musikaliska arbeten voro ej dessa båda verk för sin tid. Huru fattigt ter sig icke vårt land vid jämförelse därmed. Emot Jesperssens Gradual, ett ståtligt tryck i stor folio, mest påminnande om medeltida gradualen, som skapades av och för traditionsrika och ekonomiskt välsituerade stift och katedraler, står i svenskt femtonhundratal blott ett enda tryck, nämligen den med all säkerhet av Laurentius Petri utgivna »Een liten Songbook til at bruka i Kyrkionne» vars folioupplaga är odaterad; kvartoupplagan utkom 1553, alltså tjugo år innan det danska gradualet. Men huru obetydlig ser ej den svenske ärkebiskopens Sångbok ut vid sidan om det Gradual, som kollegan, »Superintendenten vdi Fyens Stigt», givit sitt namn åt. Sångboken innehåller i folioupplagan inalles 30 blad d. v. s. 60 sidor, gradualet rymmer 460 sidor, företalet icke medräknat. I Sångboken finnes över texten tryckta allenast notlinjer, varest noterna skrevos in för hand. Gradualet ha tydliga, klara noter. Sångboken meddelar för högmässogudstjänsterna föga mer än fyra serier musik till mäsans ordinarium, jämte ett femte kyrie; julens och påskens sekvenser samt några sånger avsedda att sjungas under distributionen. Därutöver upptagas för tidebönerna hymner och Te Deum samt i folioupplagan Kristi genealogi. Till slut meddelas kollektbönerna för hela året. Detta måste anses ha varit det första och nödvändi-

Niels Jespersson: Gradual. En almindelig Sangbog (Prentet i Kiøbenhaffn) 1573. Udgivet af Dansk Organist- og Kantor Samfund af 1905. Köpenhamn 1935. J. H. Schultz forlag. 460 sid.

Hans Thomissøn: Den danske Psalmebog (Prentet i Kiøbenhaffn) 1569. Udgivet af Det danske Sprog- og Litteraturselskab. Levin & Munksgaards forlag. Köpenhamn 1933. 380 blad, hft. 15: — kr.

gaste för mässa och tidebön. Gradualet däremot ordnar hela mässans musik.

Gradualet tar helt sikte på mässan, men lämnar tidebönen ur räkningen. I gengäld meddelas här allt vad som tarvades för mässans musikaliska utgestaltning under hela kyrkoåret, såväl de delar av ordinariet, som bevarades, som ock temporalet. Här presteras för danska förhållanden det som föresvävade Mäster Lars den gamle då han i sin Kyrkoordning, som trycktes 1571, och antogs till efter rättelse vid koncilium i Uppsala augusti 1572, skriver: Doch är til förhoppandes, at wij medh tidhen skole bekomma tryckta Songbocker. Detta åsyftar närmast tidebönerna, men förvisso har Ärkebiskopen också planlagt gradualen för mässans behov. Men förhållandena i Sverige tillstodde icke något mera än de blygsamma »Liber cantus» av 1620 och 1623.

Det danska gradualet vittnar om rikare resurser och större kunglig välvilja. Det meddelar såsom nämnts allt vad som tarvas för sången i mässan. Själva mässordningen fick hämtas ur handboken, ordinansen eller ur psalmboken, i vars slut den återgavs. Med dess och gradualets hjälp kan man bilda sig en klar och fullständig bild av gudstjänstlivet i danska kyrkan under 1500-talets sista decennier.

Tänker man först på mässans ordinarium, så finner man att samtida svenska handskrifter (till vilka ju ock Liten Sångbok måste räknas) äro avsevärt konservativare än det danska gradualet. Dels upptaga de ofta flera alternativur ur de medeltida kyrialea, dels avvisa de, som regel helt, de troperade kyrierna. Däremot meddela de icke latinska utan svenska texter till ordinariet.

Gradualet däremot har av de gamla *latinska* kyrierna medtagit Kyrie Rex splendens på juldagen, Kyrie Lux et Origo på påskdagen samt ett Kyrie i släkt med Dominator Deus på »Odensdags Bededag». Samtliga dessa kyrien — meddelade med latinsk text — ha uppenbarligen icke avsetts att sjungas niofalt, såsom sedvänjan var i Sverige ännu under 1600-talet, vilket de båda upplagorna av Liber cantus visa.

Utöver dessa förekomma i Gradualet fyra troperade kyrien: ett på latin nämligen Kyrie fons bonitatis, vilket upptages på pingstdagen, det anvisas även på trefaldighetssöndagen. Detta kyrie sjöngs i Sverige, dock ej troperat In summis festis, eller senare på julen. Samma kyrie, med troptexten översatt till danska upptages i Gradualet på första söndagen i advent. Texten förekom redan i den första danska mässordningen i Malmömässan av år 1528 och började där: Kyrie Gud fader alsomhøgeste trøst. Därifrån har den också kommit till Sverige: den återfinnes nämligen i Hög- och Bjuråkershandskrifterna, men synes eljest icke hava vunnit hemort i Sverige. Detta troperade danska kyrie hade i Danmark uppenbarligen blivit Kyrie dominicale: söndagskyriet framför andra. Gradualet anvisar att det skall sjungas på söndagarna i advent och under fastan. Det omtryckes fullständigt på annandag

pingst och anvisas på söndagarna efter trefaldighetssöndagen, men också på Marie Bebådelsedag, Mikael's dag och Allahelgonsdag. Dessa anvisningar överensstämmer med Thomissøns i psalmboken. Han föreskriver att det skall sjungas vid pingst och sedan på söndagarna intill jul och efter kyndelsmässan intill påsk.

För jultiden, utom själva juldagen, meddelas på annandag jul eller S. Staffens dag en dansk översättning av kyrietropen till Rex splendens, och slutligen upptages på annandag påsk den danska översättningen av tropen till Kyrie Lux et Origo, vilken brukades under tiden mellan påsk och pingst, även på Kristi himmelfärdsdag. Samtliga de i Gradualet förekommande kyrietroperna hava upptagits av Thomissøn och ha anvisats för enahanda bruk i gradualet.

Gradualet har tre melodier upptagna till Gloria med Laudamus: på juldagen (ur mässan Cunctipotens genitor) på påskdagen (ur mässan Lux et Origo) samt på pingstdagen (Gloria I bland Cantus ad libitum i Graduale romanum). Den sista anvisas även på Trefaldighetssöndagen. Samtliga dessa Gloriamelodier hava latinsk text och med den medeltida trefaldiga åkallan till Agnus Dei.

På alla andra sön- och helgdagar sjöngs här i stället den folkliga omskrivningen: Allena Gud i himmelrik. Thomissøn har den intressanta anvisningen att prästen stående vänd mot altaret begynner Gloria in exelsis Deo etc. således: »Alleniste Gud i Himmerig / være loff oc priss for alle sin naade. *Degnen oc Folckit forfølger det / siungendis*: Der hand haffuer giort i Jorderig etc.» Tydligt intonerar prästen första ledet i lovsången, varefter klockaren-kantorn och folket fortsätta att sjunga hela psalmen med dess alla fem verser, vilka också avtryckas fullständigt i Gradualet. På detta sätt utförd blir Allena Gud en fullständig parallell till Gloria med Laudamus. Den nuvarande svenska anordningen med själva änglalovsången efterföljd av dess parafra: »Allena Gud» betyder en otillfredsställande upprepning, som aldrig leder till den lovsång, det Laudamus, som här skulle ha sin plats.

Märkligt är ju att denna parafra av Gloria med Laudamus i Danmark så hårt trängt sitt upphov åt sidan, att intet försök synes hava gjorts att underlägga den danska översättningen till Laudamus, som dock fanns redan 1528, under de gamla melodierna. Detta hade ju skett i Sverige så tidigt som på 1530-talet och den svenska texten till Gloria och Laudamus upptogs i Liten Sångboks båda upplagor. Berodde manne det danska avvisandet av översättningen till denna lovsång på att man kände det otillfredsställande att ersätta latinet med danskan?

Credo nicenum är i Gradualet reserverat för högtidsdagarna. Det upptages med latinsk text på juldagen och anvisas på påskdagen, pingstdagen och heliga trefaldighetsdag. Eljest förekommer den parafraiserande kyrkovisan: Wi tro allesammen paa en Gud / vilken anföres fullständigt på adventssöndagen, och till vilken för övrigt hänvisas. Skall man döma av Gradualet liksom av Thomis-

søn, vilken i mässordningen på platsen för credo endast citerar den del av credopsalmen, som plägade intoneras av prästen, så skulle apostolicum icke ha haft något rum i den danska mässan.

Den egentliga nattvardsmässan — missa fidelium — blev styvmoderligt behandlad i den danska reformationen. I Gradualet förekommer Sursum corda och prefationen endast på högtidsdagarna, juldagen, påskdagen, pingstdagen och heliga trefaldighetsdag, alla dagarna med de gamla latinska prefationernas text. De övriga dagarna utgick prefationen. Av den fördanskade »prefads», som anvisas i slutet av Handboken 1529, finnes ej ett spår. Nästan lika illa är det med Sanctus och Agnus Dei. Till dem finnes musik upptagen endast på juldagen (enligt den melodi, som i Sverige brukades under reformationstiden vid pingsten och vars tema återgår i svenska psalmen 265). Den har sjungits även på övriga högtidsdagar. Den sjungna nattvardsmässan synes alltså ha varit reserverad för de fyra stora högtidsdagarna.

Går man så till proprium de tempore, så slår det en huru traditionsbunden den danska ordningen är, och huru mycket som räddades över av den nedärvda musiken. Den gamla introitusanfonen upptages för alla sön- och helgdagar. Av gradualresponsoriet upptages senare ledet: Halleluja, samt några sekvenser, inalles sju, av vilka dock några som offertorium. Anmärkningsvärt är att av julsekvenserna upptogs Grates nunc omnes, medan Letabundus uteslöts. Men vid sidan om det från de medeltida gradualena upptagna godset står här nu det nya: den lutherska kyrkovisan, dock påfallande sparsamt förekommande.

Ser man tillbaka på denna översikt, så finner man att Gradualet innehåller två typer av högmässor: en för de fyra högtidsdagarna: juldag, påskdag, pingstdag och heliga trefaldighetsdag. Här dominerar latinet. Introitus, Kyrie med Gloria in excelsis Deo, såväl som Halleluja och sekvensen och credo, följa noga den medeltida traditionen.

Detsamma gäller missa fidelium, inledd av offertorium och latinskt sursum corda med latinsk prefation och sanctus, varjämte som växelsång sjöngs av två gossar samt kören under distributionen sanctustropen: Tibi laus salus sit Christe, upphovet till sv. psalmen 265, efterföljt av Agnus dei, likaledes på latin. Dessa högtidsmässor hade därjämte några danska kyrkovisor: Före det latinska Introitus meddelas även ett danskt, vilket enligt Jesperssens förord må stundom kunna sjungas för allmogefolkets förstånd. Det samma gäller Halleluja. Likaledes upptages före och efter predikan en sång på modersmålet i kyrkovisans form samt ytterligare kyrkovisor under distributionen.

En annan karaktär har mässan på vanliga söndagar och övriga mindre högtidsdagar, av vilka endast fem bevarats. Också här finnes dansk och latinsk introitus (den latinska varierande för varje dag, den danska var densamma för de olika kyrkoårstiderna: under advent: Herr Christ Gud Faders enborne Son = sv. psb.

50, under fastan: Af dybsens nød raaber jeg til dig = sv. psb. 182 o. s. v.), samt latinskt och danskt Halleluja, men ordinarieret består av troperat danskt kyrie, Allena Gud, den versifierade credo, samt vid nattvardsgången: O Guds lam wskyldig (sv. psb. 94). Som distributionspsalmer meddelas: Jesus Christus er vor salighed (sv. psb. 152) Gud være loffuit (sv. psb. 159) o. a. samt till sist Forlæ oss met Fred (sv. psb. 303). Här har alltså kyrkovisan vunnit ett stort rum och präglar mässan i en grad som vi sakna samtida motsvarighet till i Sverige.

Märkligt är då att akta på att ett så litet antal av dessa nya kyrkovisor upptagits i Gradualet: icke fullt ett sextiotial. Och detta i trots av att både texter och melodier, förefunnos i betydlig mängd i Thomissøns psalmbok. Ur denna kan man visserligen, enligt Jesperssøns förord komplettera antalet sånger för den andra dagliga sången i kyrkorna (= tidebönerna). Men detta gäller icke mässan. Såsom framgår av konungen Fredrik den andres reskript, skall ingen annan sång än den som upptogs i gradualet tillstädjas i mässan. Och detta gäller både städerna och landskyrkorna. Såsom framgår ej blott av reskriptet men också av åtskilliga anvisningar i gradualet om enklare alternativ avsedda för landskyrkorna har Jesperssøn velat reglera förhållandena i hela Danmark. Jesperssøn har alltså intagit en starkt sovrande hållning gent emot Thomissøn och de nya kyrkovisorna, och medtagit blott vad han kunde anse tjänligt för mässan.

Thomissøns psalmbok är ett högst betydligt hymnologiskt arbete för sin tid. Redan omfattningen är avsevärd: Här upptagas 268 psalmer, mer än 200 melodier, en kalender och som avslutning mässordningen. Man kan till jämförelse erinra om att Uppsala-psalmbokens Linköpingsupplaga av år 1653 — alltså nära 80 år senare — innehöll inalles 192 psalmer och vad melodierna beträffar måste man gå ända till 1697 för att i den gamla koralboken finna ett någorlunda jämförbart antal.

Emellertid ha många av Thomissøns melodier icke ägt livskraft. 130 år efter psalmboken då Kingos Gradual utgavs hade icke mindre än 100 melodier fallit bort.

Thomissøns psalmbok var knappast avsedd för församlingens behov. Den var en sångsamling för skolorna och gosskörerna i städerna. Redan bokens storlek och pris förbjöd en allmännare spridning: den kostade, enligt den av utgivaren P. Severinsen lämnade uppgiften, lika mycket som en ko.

Men den utgör en förträfflig sammanställning av vad det första halvseklet av Danmarks evangeliska kyrka mäktade åstadkomma av lutherska kyrkovisor.

En stor tjänst har Thomissøn gjort sina landsmän och den hymnologiska forskningen därigenom att han i sitt intressanta förord ger en sådan ypperlig, utförlig och efter våd forskningen visar, i det hela utmärkt korrekt skildring av Danmarks första psalm-

tryck, en hymnologisk skildring, som vi sakna varje motsvarighet till.

En svensk anmälare av dessa kyrkomusikaliska, klassiska urkunder måste slutligen lyckönska Danmark icke blott till att äga dessa utsökta skatter från sin reformationstid, utan också till att ha fått dem utgivna på ett så förnämt och mönstergillt sätt i faksimileupplagor, vilka giva full rätt åt de ståtliga originalen. De äro förträffliga bevis för de gynnsamma villkor under vilka den danska hymnologiska och historiska forskningen arbetar. Det danska Sprog- og Litteraturselskabet har utgivit psalmboken; Dansk Organist- og Kantor Samfund Gradualet. Man skulle önska att de blygsamma motsvarigheter vi äga snart bleve tillgängliga på enahanda sätt.

Arthur Adell.

Kyrkosångens Vänners årsredogörelse.

Centralkommitténs verksamhet.

Angående centralkommitténs verksamhet hänvisas till februarihäftet 1936 av denna tidskrift.

Centralkommitténs räkenskaper för år 1935 upptaga i sammandrag följande poster:

Behållning från år 1934 296:11	Sekreterarens arvode	50:—
Av Längmanska fonden 225:—	Reseräkningar	58:—
Bankränta 1:45	Div. utgifter	42:52
Årsavgifter 350:—	Behållning till år 1936	722:04
<u>Summa 872:56</u>	<u>Summa 872:56</u>	

Ovanstående räkenskaper granskade utan anmärkning. Vi föreslå full och tacksam ansvarsfrihet.

Linköping den 31 dec. 1935.

T. Borggård.

Hj. Nordin.

P. M. till herrar kretsombud, sekreterare och kassaförvaltare. 1. Strängnäs-kretsen utser 2 revisorer jämte 1 suppleant att granska centralkommitténs räkenskaper för 1936, med anledning härav fattas beslut samt meddelas härom till kyrkoherde F. M. Allard, Ringås före 1 dec. 1936.	2. Protokollsutdrag, utvisande kretsarnas beslut angående ärenden från centr. kommitténs senaste årssammanträde, skola före 1 dec. 1936 tillställas undertecknad. 3. Motioner till 1937 års årssammanträde i januari insändas till undertecknad före 1 dec. 1936. 4. Årsavgift — 50 kr. — insändas till

kyrkoherde F. M. Allard, Ringås,
senast 1 dec. 1936.

5. Redogörelse för kretsarnas verksamhet 1936 insändas till under-tecknad före 15 febr. 1937.

Detta P. M. torde kretsarnas sekr.

och kassörer godhetsfullt lägga på minnet.

Stockholm, Prästgatan 18 d. 14/3 1936.

Gabriel Grefberg.

Sekr. i Centralkommittén.

Redogörelser från Centralrådets sektioner.

Koralsektionens redogörelse för år 1935.

Om man med koralsång menar endast den lutherska koralsången, är icke så mycket att säga om densamma. Ty dels har arbetet på koralsångens revision varit vilande, dels finnas få uppgifter ang. koralsång eller församlingssång att hämta ur kyrkosångstidningarna. Men om man till koralsång räknar även den gregorianska sången eller den liturgiska sången, så finnes ganska mycket att säga. — När Biskop Eklund inför kyrkomötet förra året framlade sitt förslag till ny psalmbok, blev detta icke antaget. Hur långt den nya kommittén kommit i sitt arbete är för undertecknad obekant. Huruvida Nya Psalmer med sina omtvistade sånger skola komma med i den nya psalmboken är också okänt. Detta tycktes dock vara kyrkomötets önskan liksom också ecklesiastikministerns. Utgivandet av de alternativa korallerna är ett bevis därpå. Detta arbete var ju mycket gott, men det var dock att föregripa ärendet.

I Kyrkosångsförbundet har under året förts en diskussion angående dessa alternativa koraler. I allmänhet ha de fått mycket gott betyg. Men prövade i församlingarna ha de ännu icke blivit. Säkerligen finnas flera församlingar som ännu icke fått tillfälle att sjunga en enda av dem. Ty N. Psalmer äro till största delen icke gudstjänstpsalmer. — En god hjälp till inövandet av N. Ps. ha vi fått genom det melodihäfte, som utgivits av

Nord. Musikförlaget. Dessa häften ha inköpts och använts av många koralkörer. — En annan god hjälp för val av psalmer vid gudstjänsten ha vi i den av kyrkoherde Peters utgivna Psalmvalslistan. Den utgavs redan år 1933 men har icke blivit riktigt känd förrän under det sista året. I Skara stift vet jag att många präster använda den, och i flera församlingar har den inköpts även åt organisterna. En organist på Falbygden har detta år börjat med att i en tidning för varje vecka införa förslag till psalmer, hymn och postludium för den följande söndagen. — Kyrkokalendern i Tidskriften förra året var mycket värdefull, och man saknar den riktigt detta år.

Hur det arbetats i andra stift för koralsångens höjande vet jag ej, men i Skara stift har K. S. V. under år 1935 haft som sin huvuduppgift att anordna koralaftnar och sjunga koralsång. K. S. V. har varit uppdelad i två kretsar, som arbetat på var sitt håll på olika ställen i stiftet. Dessutom ha utsetts enskilda personer, en präst och en organist, att tillsammans i sitt kontrakt arbeta för anordnande av koralaftnar. Den bästa formen för en sådan koralafton har jag funnit vara: 1. en avdeln. orgelkoraler, 2. en avd. unisont sjungna koraler av mera svårsjungna art, 3. övning med församlingen på några få koraler, varvid noga framhålls hur en koral skall sjungas men ändå vikten lägges vid det rent uppbyggliga i psalmen, 4.

avslutning med altartjänst (frygiska litanian, skolandakt 5 ell. completorium). Valet av koraler bör ske med tanke på dagens ställning i kyrkoåret. — Dessa av K. S. V. anordnade koralaftnar ha givit impuls till att präster och organister på flera ställen anordnat egna koralaftnar. På några ställen ha bildats koralkörer och barnkörer för ledande av sången i kyrkan. — K. S. V. har samarbetat med Organistföreningen och Körförbundet genom att anordna kyrkosångsdagar. Vid dessa har koralsången haft stor plats på programmet.

Impulserna till detta arbete ute i bygderna ha kommit från de koral dagar och dirigentkurser, som nu varje år anordnas på olika ställen av vårt land. Dessa dagar och kurser äro av mycket stor betydelse och böra därför livligt uppmuntras och understödjas. — Den 26 juni—3 juli hölls en *koralvecka i Båstad*. Här var det framför allt den gregorianska koralsången som övades, men också den lutherska. De två arterna av koralsång äro beroende av varandra, den ena har växt fram ur den andra, och för att förstå den lutherska koralen, måste man känna till den gregorianska. — I samband med *Härnösands Kyrkosångsförbunds* årshögtid i Östersund den 8—10 juni hölls en psalmafton i Frösö kyrka, vilket visar att koralsången omhuldas och övas av detta Förbund. — Ungefär samtidigt hölls en *kyrkomusikalisk kurs i Laholm*. Även på Väst-kusten har intresset vaknat för kyrkosången. — Den 15—21 juli hölls en *Sångvecka i Ljusdal*, varöver Kyrkosångsförbundet giver en livlig skildring. — *Lunds stifts K. S. V.* har under det gångna året anordnat kyrkomusikaliska sammankomster i Lund, varvid föredrag hållits i Mikaelssalen och musikstunder i domkyrkan. Den första hölls den 28 febr. med före-

drag av biskop Aulén om det kyrkomusikaliska läget, varvid även koralfrågan behandlades. Under hösten ha hållits flera föredrag om den lutherska koralen, dess historia, dess melodiform och harmonisering, dess liturgiska uppgift och om vägar till församlingssångens förnyelse. — En *körledarkurs* har hållits i *Uppsala*, och i september hade *Luleå stifts södra kyrkosångsförbund* en kyrkosångshögtid i *Nordmaling*. Båda dessa hade i viss mån koralsången på sitt program. — Den 5—10 aug. hölls i *Ljungskile en dirigentkurs*, anordnad av Västergötlands Körförbund. Även om mesta tiden ägnades åt körsången och orgelmusiken, så övades dock liturgisk sång, hölls föredrag och diskussion om koralsången och om medel för dess höjande. — Under året ha hållits kyrkosångshögtider på olika ställen av vårt land, men de ha i allmänhet odlat körsången och ha därför icke direkt haft med koralsången att göra.

Om vi se på de uppsatser rörande kyrkosång och koralsång, som införts i Tidskrift för kyrkomusik och Kyrkosångsförbundet, så är det särskilt en skrivelse som uppmärksammas, nämligen till Musikaliska Akademien, med begäran om revision av kyrkans liturgiska musik, omfattande såväl musiken till Svenska Mässan som Vespereale och Psalterium. Detta rör ju icke direkt den lutherska koralen, men nämnes därför att den säkerligen behöves i lika hög grad som revisionen av koralboken och särskilt som kyrkans handbok även är under omarbetning. I detta samband bör nämnas de olika delar av Evang. Tidegård som under flera år utgivits av Adell och Peters och som under detta år utökats med ett par häften.

Vid Centralrådets möte i Stockholm den 8 jan. 1935 höll kyrkoherde Helmerström vid en församlingsafton ett

föredrag om »vad man bör begära av en ny psalmbok», intaget i Tidskriften, häfte 5. De synpunkter, som där läggas på den blivande nya psalmboken, tycks mig vara de rätta. Det vore

kanhända klokt om K. S. V. toge fasta på vad som där säges och gjorde dessa principer till sina.

Erik H. Cederbom.

Kyrklig konslitteratur 1935.

Ett värdefullt bidrag till frågan om de omdiskuterade Sigtunakyrkornas ålder och ursprung utgöra tvenne uppsatser av Erik Floderus och Erik Lundberg, nämligen »Nya bidrag till kännedomen om Sigtunakyrkorna» av den förre och »Sigtunakyrkorna och Norge» av den senare i Fornvännen. Axel Romdahls uppsats »Kyrkobyggnadsskicket i äldre västgötalagen» (i studier rörande Västergötlands kulturhistoria tillägn. Sanfrid Welin, Lidköping 1935) är en intressant framställning berörande det äldsta kyrkobyggnadsskicket i Skara stift. Ragnar Blomqvist skildrar (i Albo hembygdsförenings årsbok 1934) Moheda kyrka, J. Ericsson Skörstorps 1100-talskyrka (i Julhälsningar från präster i Skara stift), och i C. M. Schmidts uppsats »Eskils borganlæg paa Solborg» (i Aarbøger for nord. oldkynd. og hist. 1934) finnas nya synpunkter för studiet av våra svenska rundkyrkor. Ikonografiska bidrag av stort intresse är Sten Anjous lilla uppsats »Uppsalatemplets gudabeläten avbildade på bonaden från Skog» (i Fornvännen), C. R. af Ugglas »Pater peccavi» (i Fornvännen, om altarkorset från Sigtuna), samt Mats Amarks »Sankta Kakwylla, spår av ett hemlighetsfullt helgon från vår medeltids ärkestift» (likaledes i Fornvännen).

Den yngre medeltidens kyrkliga konst har fått ämnen till flera avhandlingar och uppsatser. Främst må nämnas Boëthius - Romdahls

stora monografi över Upsala Domkyrka, som recenserats i denna tidskrifts förra årgång h. 12, samt fil. dr. Gunnar Bromans »Våra domkyrkor», som anmälts i h. 1 denna årgång. Smärre kyrkoskildringar äro: F. Lüs ch, Svenneby ödekyrka (i Vikarvet), Torsten Allgulin, »Långaryds kyrka» (Äppelviken 1935), Eskil Hanning, »Toftedals kyrka» (i Färgelanda, tidskrift för Dalslands folkhögskoleförening 1934), B. Berthelsons båda uppsatser »Kyrkoruinen i Ytterby» (i Vikarvet 1934), och »Vibygerå ödekyrka iståndsatt» (i Fornvännen 1935), Karl Bäckgren, »Skaga offerkyrka i Tiveden» (i Kyrkohistorisk årsskrift 1933), Gustav Nilsson, Amneskogs kyrka (i Hembygden 1935 utg. av Dalslands Fornminnes- och Hembygdsförbund), S. A. Vessman, Västerfärnebo kyrka (i Julbok för Västerås stift), »Bolstads kyrka» och »Hammarö kyrka» (i Karlstads stifts julkbok), G. Paban, »Mörkö kyrka» (i En julhälsning till förs. i Strängnäs stift), Rob. Murray, Vänge kyrka, M. Amark, Ärentuna kyrkas 500-årsminne, Harriet Bohman, Min barndomskyrka (Danderyd), Anita Berglund, Vår kyrka (Frestad; de fyra nämnda i Julhälsn. till förs. i ärkestiftet), samt E. Bager, »Tiggarmunkarnas kloster i Malmö» (i Malmö Fornminnesförenings årsskrift 1934) och Karl Bäckgren, »S:t Antonii kloster vid Ramundeboda» (i En julhälsn. till förs. i Strängnäs stift). Andra bidrag äro: Bengt Sö-

derbergs, »Kräklingbo kyrkas korstolar» (i Gottländskt arkiv 1934), K. Hemmelin, »Ett stycke gotländsk kyrkohistoria (i Julhälsn. till förs. i Visby stift), Marita Lindgren, »Relikgömmen i Västerås domkyrka» (i Julbok för Västerås stift), B. M. Wifot, »Det medeltida Lybeckerkappellet i Simrishamn» (i Skånes hembygdsförbunds årsbok 1934), Monica Rydbeck, »Kell Nöbelövs kyrkas byggnadshistoria» (i K. Humanistiska Vetenskapssamf. i Lund Årsberättelse 1933—34) och Bengt Söderberg, »Fide kyrka och striderna 1361» (i Fornvännen). Medeltida inventarier äro behandlade i Anne Marie Mehnert, »Mittelalterliche Taufsteine in Vorpommern» där det visas, att ett 50-tal äro gotländska, och F. B. Martin, »De egyptiska och islamiska motiven på två dopfuntar i Statens hist. mus.» (näml. Appuna och Barseryd, i Fornvännen), C. R. af Ugglas, »Den svenska riksklämman av år 1436 och dess mästare» (i Numismatiska meddelanden XXVIII, 1935, vari svensk senmedeltida kyrkoskulptur av bl. a. Jac. Hoppner och »Rigamästaren» behandlas), V. O. Habicht i Der Norden h. 11 om tre änglar i Vadstena klosterkyrka (utförda av U. Stenrath i Lybeck 1460—70), Johnny Roosval, »Retable d'origine nederlandaise dans les pays nos digne» (i Revue Belge d'Archeologie et d'histoire de l'art, III:2, Brüssel 1933). Medeltida kyrksilver är behandlat av C. R. af Ugglas i »Prolegomena till ett studium av det Kyrkliga guld- och silversmidet i Sverige» 1—2 (i Konsthistorisk tidskrift) samt Olle Källström, »Gustav Vasas silverreduktion från Medelpads och Ångermanlands kyrkor» (i Årsbok för Västerorrlands läns hembygdsförbund 1934) samt samme författares »Gustav Va-

sas silverreduktion», som anmälts i denna tidskrifts förra årgång. Smärre ikonografiska bidrag äro Carl Dymling, »S. Annabågen i Bromma kyrka» med bilder av Alb. Pictor (i Bromma hembygdsförenings årsskrift 1934) och Ivar Schnell »En anakronistisk detalj i den medeltida ikonografien» (Fornvännen 1934). Om medeltida gravstenar skriva Sölve Gardell i »Epigrafiska bidrag till Västergötlands medeltida sepulkralitteratur» (i ovannämnda festskrift) samt »Sigge Guttormsson till Ljuna och hans gravsten i Alvastra» (i Fornvännen), H. Widén, »Gravläggningar i Skara domkyrkas högkor» (i nyssnämnda festskrift) samt Ch. Bengtsson, »Helge mästare Peder (Petrus Olai), kring ett gravstenfragment i Vadstena klosterkyrka» (Vadstena 1934, förf.).

För den nyare tidens kyrkokonst är litteraturen mindre omfattande. Skildringar av vissa kyrkor återfinnas i K. K:son Leijonhufvuds, »Kring Kumla pastorats kyrkor under 1600- och 1700-talen» (i Från Bergslag och bondebygd, Föreningen Örebro läns museum och Örebro läns hembygdsförbunds årsbok 1935). Erik Festin, »Ovikens gamla Kyrka», (Upsala 1935) och skildringen av återinvigningen i sistnämnda tidskrift, samt »Håsjö gamla kyrkas återinvigning», (samma tidskrift), C. G. Ericson, »Vid kyrkoruinen i Sunne» (samma tidskrift), Sunne kyrka, K. Ostwald, »Bjurtjärn» och Fr. Holmgren, Sunnemo (alla tre i Karlstads stifts jultbok), T. Löf, Mulseryd (»En kyrkoförsamling i Mo härad», i Julhälsn. från präster i Skara stift), Karl Bäckgren, Ramundeboda (i En Julhälsn. till förs. i Strängnäs stift), Djurö (i Julhälsn. till förs. i ärkestiftet), Stora Malms kyrka (i Beskrifning öfver St. Malms för-

samling av C. H:son Ugglå; Sörm-ländska handl. 2, Nyköping 1935), P. N:son Tanner och N. Nordien, »Fädernas kyrka, några minnesanteckningar till Lockne kyrkas återinvigning», Östersund 1935; G. Hellström, »Skeppslagets kyrkor för hundra år sedan» (i Värmdö skeppslags fornminnesförenings årsskrift 1930), Gustav Park, Stensele kyrkas historia 1824—1934 (Stensele, förf. 1934), J. Söderberg, Hamrånge (i Julhälsn. till förs. i ärkestiftet), J. Runnstedt, »Ett kyrkobygge för hundra år sedan» (Bredared; i Julhälsning från präster i Skara stift), W. Kihlgren, Östmark och E. Thegelström, N. Finnskoga (i Karlstads stifts julbok), J. E. Franzén, Husby (i Julbok för Västerås stift), Bettna kyrka (i Peter Ävalls 1700-tals beskrivning i Sörm-ländska handl. 3, Nyköping 1935). Smärre undersökningar äro: K. K:son Leijonhuvuds, »Ur Strängnäs domkyrkas inventarieförteckning» (i Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria XXVIII 1935), densammes »Strängnäs domkapitels, stads och skolors sigiller» (i samma tidskrift 1934), G. Kihlstedt, Tornbyggarna i Kila (i Kilabygden 1934), Hanna Frieberg, »Ett 22-årigt arbetskontrakt och en kyrkomålare från 1700-talet» (beh. Månstorp, i Tabergs bergslag II 1934), C. R. af Ugglas, »Altaret i Piteå landsförsamlings kyrka, ett verk av Caspar Schröder» (i Norrbotten 1935), M. Åmark, »Kakaltaret i Överselö kyrka» (i Bidrag till Södermanlands äldre kultur-

historia XXVIII) och Erik Tors-sander, »Lars Kaggs gravkor i Floda kyrka» (i samma tidskrift), H. H. von Schwerin, »Fredrik II:s glasfönster från Skarhults kyrka (Kulturen 1935, Lund), W. Karlson »Mats Stenberg, en skånsk 1700-tals skulptör» (i samma tidskrift), En skildring av målaren Gotthard Werner, delvis ur synpunkter av hans katolskt färgade andaktsbilder har utgivits av Adalbert Fredericks-son, (Tryckt som manuskript, Stockholm 1935).

Om Sörensens altartavla i Linköpings domkyrka skriver Per Lagerqvist i Konstrevy 1935, Axel Romdahl i Ord och bild, Harry Fett i Kunst och kultur (Oslo (Oslo 1935) samt Fr. Buchholtz i Monatsschrift für Gottesdienst und christliche Kunst.

Nya kyrkor och kyrkoprydnader ha skildrats bla a. i följande uppsatser: Alby Kyrka (i Härnösands stifts julbok), Helge Arvedson, Nora kyrka (med nya glas- och muralmålningar, i Julbok för Västerås stift), Em. Nyberg, Vansbro kapell (i samma Julbok), K. Larsson, Forsvika kyrka och J. S. Fridberg, Malma kapell (i Julhälsning från präster i Skara stift) samt And. Carlsson, »Hur St: Olofs kapell (i Trekanten) kom till» (i Växjö stifts Julbok).

Av serieverket Sveriges kyrkor ha utkommit: Vreta kloster av Sigurd Curman och Erik Lundberg samt Gottland band II omfattande Rune sätting av flera författare under redaktion av J. Roosval.

Bengt Cnattingius.

Stiftskretsarnas årsredogörelser.

Kyrkosångens Vänner i Ärkestiftet. Ett återupplivande av sällskapet verksamhet har under det gångna året kommit till stånd. Ett 40-tal präster

och organister äro sål. anslutna till sällskapet med en fördelning av ungefär hälften från vardera hållet.

Det första mötet ägde rum den 12

juni 1935. Därvid tillsattes en interimstyrelse med följ. sammansättning: Domprosten G. Lizell, ordf., Kyrkoherde A. O. T. Hellerström, Danderyd, v. ordf., Domkyrkoorganist H. Weman, sekr., Kantor P. Persson, Vendel, kassör, övriga ledamöter Kyrkoherde J. Söderberg, Bergby, Kyrkoadjunkt L. Lindhagen, Ljusdal, Kantor H. Broman, Lingbo.

De därpå följ. föredragen samlade sig omkring det nuvarande kyrkomusikaliska läget. Biskop Aulén höll ett uppmärksammat föredrag om de aktuella frågorna rörande församlings-sången, den liturgiska musiken och körsången samt drog upp riktlinjer för ett kommande arbete på dessa olika områden. Det nuvarande läget inom orgelbyggeriets område skildrades i ett anförande av domkyrkoorganist Weman. Slutligen talade kyrkoherde Hellerström om den liturgiska sångens historia i vårt land. Ett stort intresse knöt sig till detta föredrag, då talaren framlade sina synpunkter på en ifrågasatt revidering av vår mässmusik.

Till de första dagarna i januari inbjöds för kyrkomusik och liturgiska spörsmål intresserade präster, lärare och kyrkomusiker till två koraldagar i Upsala. Koraldagarna (8—9 jan.) hade samlat ett 40-tal deltagare från stiftet. Därjämte deltog från andra stift ett 10-tal, bland vilka märktes flera medl. i K. S. V:s Centralråd samt en utlänning, organisten vid Olaus Petri kyrka i Hälsingfors, Ilmari Nyman.

Under de båda dagarna höllos fem tidegudstjänster i anslutning till de av Adell-Peters utgivna förslagen. Det största intresset ur kyrkomusikalisk synpunkt knöt sig emellertid till högmässan, som även blev den i gudstjänstligt avseende samlande höjdpunkten. Högmässan var förbunden med

nattvardsfirning, och skrifttalet, som förlagts till morgonens matutin, hölls av Ärkebiskop Eidem. Predikant vid högmässan var Docent F. Dahlbom. Mässmusiken var hämtad från Hög-Bjuråker och utfördes av deltagarna jämte Introitus och Laudamus utan orgelledsagning. (Denna mässmusik har förut varit införd i tidskriften).

I ett kort anförande gav domkyrkoorganist Weman en sammanfattning av läget på koralforskningens område och framvisade hur man i Tyskland med gott resultat gått in för en livfullare rytmisk utformning av våra koralmelodier.

En orgelstund var anordnad i domkyrkan, varvid domkyrkoorganist Weman spelade ett orgelprogram upp-tagande gamla mästare från 15- och 1600-talen. I samband med gudstjänsterna i Trefaldighetskyrkan utförde kantor Joelson en del orgelkoraler och orgelmusik på det lilla intressanta och välklingande gamla positivet. En utflykt anordnades till Danmarks kyrka, där den senaste orgelrestaureringen demonstrerades.

En utomordentlig avslutning på koraldagarna utgjorde det fängslande föredrag som hölls av domkyrko vice-pastor Adell. Det var en meditation över ämnet »att öva tidebön».

H. W.

Kyrkosångens Vänner i Linköpings stift.

Den 20 januari hade kretsen en kyrkosångsaffton i Östra Husby församling, varvid utfördes körsånger av Franck, Palestrina, Palmer, Weber m. fl. Predikan hölls av kh. Allard och som liturg vid compl. tjänstgjorde domkyrkokomm. T. Borggård.

På inbjudan av kh. Glimborg i Norrköpping höll kören den 21 jan. en koralafton i S:t Olai kyrka under medverkan av Biskopen Erik Aurelius, musikdirektör Cedervall och S:t Olai

kyrkokör. Ett orienterande föredrag om de alternativa koralerna hölls av kh. Fridén. Efter föredraget demonstrerades ad aures några utvalda koraler av de båda körerna och snart nog var också församlingen riktigt bra med på noterna. Som avslutning utfördes »Completorium på lördagen» med körens ledare som liturg.

En sångarresa företog kören den 17 mars till Klockrike och Kristberg och den 7 april till Vårdnäs församling med i huvudsak samma program som i Östra Husby.

I samband med stiftssynoden i Linköping anordnade kören den 22 oktober en sångstund med liturgisk aftonbön i domkyrkan. Följande sånger sjöngos: Helig av Weber, Lovsång av Rinck, Veni, Sancte Spiritus av Morén, Saliga av Stein-Hellwig och Så går en dag av Krieger med brummkör i sista versen. Solot sjöngs av överlärare Albin Andersson, Norrköping. Liturg vid aftonbönen var komm. Karl Gustafsson.

Vid kretsens årsmöte den 22 oktober beslöts att ordförandeposten t. v. skulle vara vakant. I övrigt fick styrelsen följande sammansättning: v. ordf. kyrkoherden F. M. Allard, Örtomta, sekr. och kassaförvaltare kontraktsprosten Arv. Nordin, Åsbo, sånganförare kyrkoherden L. Fridén, V. Ny, resemarškalk komministern Karl Gustafsson, Motala samt kyrkoherdarna D. Glimborg, Norrköping och T. Dittmer, Vikingstad.

Åsbo den 17 februari 1936.

Arvid Nordin.

Kyrkosångens Vänner i Skara stift. Skara stiftskrets har med anledning av 250-årsminnet av J. S. Bachs födelse anordnat två konserter med utslutande Bach-musik, i Vara kyrka den 22 mars och i Skövde kyrka den

25 nov. samt medverkat vid en Bachkonsert i Lidköpings kyrka den 28 april. Programmet i Skövde var följande:

1. Trippelfuga i Ess-dur.
2. a) Helig. b) Kör ur Kantat 28, Dig skall ditt Sion sjunga. c) Jesu nådens källa.
3. Koralförspel: a) Von Gott will ich nicht lassen. b) Vater unser. c) Vor deinen Thron tret ich hiemit.
4. a) Min Frälsare vad själave b) Kom stilla död. c) Aftonpsalm.
5. a) Församlingssång: sv. ps. 596: 1, 7, 8. b) Altartjänst med frygiska litanian. c) Församlingssång: sv. ps. 487: 6, 7.

Dirigenter: komminister E. H. Cederbom och kyrkoherde Nils Rosander.

Vid orgeln: kantor K. G. Gustafsson.

Tillsammans med Västergötlands Körförbund och Organistföreningen har K. S. V. anordnat två kyrkosångsdagar, i Grästorp den 20 maj och i Lidköping den 30 sept. Vid den förra höll kyrkoh. Peters föredrag om Högmässan från musikalisk synpunkt. Undertecknad ledde övning i liturgisk sång och kantor H. Ahrén i koralsång. Kyrkosångsdagen avslöts med en koralstund i Grästorps kyrka, varvid kantor K. G. Gustafsson utförde Bachs Trippelfuga i Ess-dur och tre koralförspel, samt kyrkoherde G. Sandzén hade koralövning med församlingen. Sist sjöngs aftonbön enl. Skolandakt. — Kyrkosångsdagen i Lidköping inleddes med högmässa, då Biskop Ljunggren predikade över ämnet Bönen. Kantor A. Rumbäck, Båstad, höll efter gudstjänstens slut föredrag om »nyare strävanden inom orgelbyggnadskonsten». Han utdömde fullständigt orgelns orkesterimiterande och profana stämmor och framhöll i motsats till orkesterorgeln den nya kyrkoorgelns värde. Föredrag hölls om högmässans musikaliska gestalt-

ning och om anordnandet av koralaftnar, varvid givande diskussion följde. På aftonen hade musikdir. Scherstén en Bachstund i kyrkan. Följande saker utfördes: a) Preludium och Fuga, C-dur, b) O Mensch, bewein' dein Sünde gross, c) Vater unser im Himmelreich, d) Heut' triumphiret Gottes Sohn, e) Preludium och fuga, F-dur, f) XI Variationer över: »Sei gegrüsset, Jesu gütig», g) Vor deinem Thron tret ich hiemit. — Till sist utfördes den frygiska litanian.

K. S. V. medverkade vid den Medborgarfest, som hölls i Skara den den 26 juni till minne av träldomens avskaffande år 1335. Förutom sång vid själva minnesfesten sjöng kören tillsammans med några körer ur Västergötlands Körförbund tvenne hymner vid den andaktsstund, som sedan hölls i domkyrkan, varvid Biskop Ljunggren predikade. — Senare på aftonen uppvaktade kören förre Biskopen Hj. Danell med sång ute på det vackra Højentorp.

Under året har K. S. V. kretsvis hållit flera koralaftnar på olika ställen i stiftet, sist i Kungslena vackra och minnesrika kyrka. Den inleddes med ett orgelsolo: Fantasi över koralen *Wie schön leuchtet der Morgenstern* av Buxtehude, spelad av kantor K. G. Gustafsson. Därpå sjöng kören två hymner: *Hosianna* av Vogler och *In dulci jubilo* av Widéen. Komminister G. Nordqvist höll föredrag om *Våra julpsalmer*, varefter hölls övning med församlingen på koralerna 58, 60, 61, 62. Sist följde aftonbön enl. Evangelisk tidegård. — Koralaftnarna ha varit talrikt besökta och ha på flera ställen givet präster och organister impuls till anordnande av egna koralaftnar.

Styrelsen har bestått av följande personer: Ordf. kyrkoh. G. Sandzén, v. ordf. kyrkoh. Sam. Melin, 1. sång-

anförare och sekr. komm. E. H. Cederbom, 2. sånganf. och kassör kyrkoh. N. Rosander samt fröken Greta Haglund.

Torbjörntorp den 27 dec. 1935.

Erik H. Cederbom.

Strängnäs stifts kyrkosångsförbund K. S. V. firade den 7—9 december 1934 sitt tioårsjubileum med en tredagarshögtid i Örebro. Sångarmötet ägde rum under livligt intresse och deltagande från menighetens sida och tioårsminnet begicks under enkla men förbundet värdiga former och gavs en särskilt högtidlig prägel genom närvaron av kretsens ordförande, biskop Gustaf Aulén, vilken under inledningshögtiden i Olaus Petrikyrkan talade om kyrkomusikens renässans.

Inledningshögtidligheten omfattade i övrigt en kantatavdelning (*Moréns Den signade dag, Buxtehudes In dulci júbilo* och *Karg-Elerts Av himlens höjd*) av stiftskören under dir. Adolf Andréns ledning samt — såsom avslutning — vesper enl. tidegården under medverkan av kyrkoadjunkt Sigurd Håkansson och Bettna barnkör. Andra dagen inleddes med morgonbön (*tidegård*) i samma kyrka med kyrkoh. J. Syrén, Mosjö, musikdir. G. Westblad, Botkyrka, och nyssnämnda barnkör som medverkande. På aftonen samma dag hölls den första egentliga konserten med bl. a. Buxtehudes *Magnificat* för kör och orkester samt *Moréns Tre latinska hymner* på programmet. Som avslutning sjöngs *E. Bossis Cantate Domino* med dir. Westblad vid orgeln. Vid detta tillfälle överlämnades genom landshövding Hasselroth en subskriberad minnesgåva från förbundets körer till — som den gåvan åsatta inskriptionen lydde — »Kyrkosångens mästare — Adolf Andréns».

Vid söndagens högmässa medverkade i Nikolaikyrkan kyrkans egen kör, i Olaus Petrikyrkan Bettna kyrkokör och i Almby kyrka Eskilstuna Klosters kyrkokör. På eftermiddagen hölls den avslutande oratoriekonserter, varvid framfördes Halléns Juloratorium med soli och orkester.

Om man någonsin med rätta kan säga, att ett förbunds historia är dess ledares, så måste detta i varje fall gälla Strängnäsförbundet. Den roll dir. Andrén här spelat kan omöjligt överskattas. Hängivenhet och tacksamhet mötte honom. Vi tänka med glädje och stolthet på den plats, som skall tillkomma honom, när den svenska kyrkosångsrörelsens historia en gång skall skrivas. — En vördnadens och tacksamhetens tanke ägnas också den grånade man, som jämte dir. Andrén lagerkransades vid lördagens samkväm, prosten P. H. Ydström, som dels jämte komministrarna Grefberg och Svenfors och framlidne prosten Heimdahl stiftat förbundet och dels under större delen av den gångna 10-årsperioden varit dess v. ordförande. En sann kyrkosångens kämpe.

— Under det nyss förflutna året har ingen sänghögtid hållits. De olika körerna förbereda nu deltagandet i Västerås-högtiden i höst. Till slut kan nämnas dels att församlingssången alltmer uppmärksamats i det s. k. koralaftnar blivit allt vanligare, dels att verksamheten med barnkörer synes bli livligare.

Kumla i mars 1936.

Rolf Forssman.

Kyrkosångens Vänner i Växjö stift. På anmodan av stiftets biskop har K. S. V:s manskör medverkat dels vid stiftsmötet i Jönköping 17—19 juni, dels vid A. S. P:s möte i Kalmar i september. Kören har därvid vid olika

gudstjänster och förhandlingar sjungit ett 10-tal hymner ur Kyrklig Manskör.

Under året har den beslutade blandade kören trätt i verksamhet. Kören, som hade provsjungning och första övning i Växjö den 24 aug., består av 7 sopraner, 5 altar, 5 tenorer och 7 basar och har till ledare domkyrkokantor S. Lundin, Växjö. Dess första framträdande ägde rum vid kyrkosångsdagar i Nybro—Madesjö—Emmaboda. Ordningen för dessa dagar, vid vilka även manskören medverkade, upptog: 1:sta dagen lit. aftonbön i Nybro kyrka; 2:dra dagen: matutin i Nybro kyrka, på eftermiddagen föredrag av komminister J. Rhedin, Ljungby, över ämnet: Den gregorianska sången; på kvällen vesper i Madesjö kyrka; 3:dje dagen: sänggudstjänst i Emmaboda församlingshus.

Den blandade kören utförde: Lär mig din rena lära, tonsats av J. S. Bach; Frukta dig icke av J. Morén; Hur ljuvliga de budskap av F. Mendelssohn-Bartholdy; Lid och umgäll av C. Lundell samt Jag lyfter mina ögon av Otto Olsson.

I samband med kyrkosångsdagarna hölls årsmöte, varvid till styrelse omvaldes: kyrkoh. A. V. Thornell, Söderåkra, ordf., kantor E. Andersson, Söderåkra, vice ordf., kyrkoh. K. Holm, Vislanda, kassör, kantor A. Svensson, Alvesta, anförare för manskören och domkyrkokantor S. Lundin, Växjö, anförare för den blandade kören.

A. V. Thornell.

Kyrkosångens Vänner i Lunds stift. »Kyrkosångens Vänner» inom Lunds stift har även under det gångna året anordnat en koralvecka, förlagd till Båstad under tiden 26/6—3/7. Där samlades c:a 50 aktiva deltagare, till

största delen präster och kantorer. Den centrala tanke, kring vilken vicekans föredrag, övningar och gudstjänstliv koncentrerade sig, var församlingsgemenskapen. Över ämnet: »Den levande församlingen» hölls tre föredrag. Det första, av domkyrkovicepastor A. Adell, ledde tankarna fram till »Kristus, församlingens huvud». Det andra, av komminister K. A. Gustafsson, Motala, skildrade »Lemmarna i den levande församlingen», och det tredje, av kyrko- de, teol. d:r Hj. Evander, Ystad, »Livet i Kristi församling».

I den levande församlingen tar sig livet uttryck i nådemedlens flitiga bruk, i bön och sång, i kärlekens gärningar. Korallecken blev en god påminnelse härom. Med flit övades tideböner och luthersk koralsång. På kvällarna, när klockorna ringde till Completorium, fylldes kyrkan av en andäktigt menighet, och vid de två tillfällena då H. H. nattvard firades i samband med högmässa, samlades koralleckans deltagare sida vid sida med församlingens medlemmar kring Herrens bord.

Koralövningarna leddes av pastor A. Adell och övningarna i gregoriansk sång av musikedirektör R. Blennow. Båstadskyrkans kantor, A. Runbäck, gav två orgelkonserter.

Föreningen har under året beslutat att ytterligare utöka sin verksamhet med en musikhistorisk gren. Avsikten härmed är dels att ventenskapligt studera liturgiska och kyrkomusikaliska frågor, dels att bereda möjlighet för föreningens medlemmar att praktiskt komma i kontakt med aktuella problem inom kyrkomusik och modern orgelrörelse. Det första sammanträde av detta slag hölls i samband med föreningens årsmöte den 28/2 1935. Biskop G. Aulén höll därvid ett uppmärksammat föredrag om

det kyrkomusikaliska läget i landet just nu samt föreslog inrättandet av ett särskilt kyrkomusikaliskt institut. Vid samma tillfälle höll organist C. Rosenquist föredrag om nutida orgelmusik och orgelbyggeri. Sammankomsten avslöts med en orgelstund i S:t Peters klostrets kyrka, varvid kantor Rosenquist spelade en del nya orgelkompositioner av svenska tonsättare. Den 28/3 1936 hölls nästa sammanträde, varvid fil. lic. Sten Broman kåserade över Bach-minnet och domkyrkokapellmästare J. Hedar gav en analys av J. S. Bachs kantater nr. 4 och nr. 106. Dessa kantater utfördes sedan vid en offentlig kantatafton i Domkyrkan samma dag.

Nästa sammanträde hölls den 23/9 1936. Fröken Inga Jonsson, Limhamn, höll därvid ett föredrag över ps. 124 i sv. psalmboken. Kantor A. Runbäck, Båstad, talade om »Koralmelodiens avfattning».

Slutligen hölls den 11/11 terminens sista sammankomst med föredrag av kyrkoherde K. Peters över »Den lutherska psalmens liturgiska funktion» samt av musikedirektör R. Blennow över: »Praktiska vägar till församlingssångens förnyelse».

Styrelsen har under året bestått av prof. A. Nygren ordf., kyrkoh. J. Hartler, v. ordf. och kassaförvalt., domkyrkovicepastor A. Adell, Lund, komminister B. Åstrand, Trälleborg. Suppleanter: kyrkoherde A. Melin, Kävlinge, musikedirektör T. Wählin, Lund, kyrkoadj. E. Wickström, Malmo, sekreterare.

Kyrkosångens Vänner i Göteborgs stift. Göteborgs stiftskrets av K. S. V. deltog jämte Hallands kyrkosångsförbund och Hallands organistförening som inbjudare till ett möte mellan stiftets präster och organister i Laholm den 3—4 juli 1935.

Stiftskretsens kör medverkade vid avtäckandet av förre ordf. prostens d:r Ivar Wallerius' gravvård den 21 maj och utförde därvid Josephsons »Requiem» och »Jag är en pilgrim» av Lewenhaupt.

Fredagen den 13 dec. var en högtidlig adventsvesper anordnad i Göteborgs Domkyrka med kyrkoherde Ernst Sjöblom, Varberg, som predikant samt komminister K. Holmlin och kyrkoadj. T. Hulthén som liturger. Kören utförde förutom antifonierna tre hymner: »Hosianna» av Vogler, »Helig», en hymn från 1500-talet, och »Bereden väg» av E. Sjögren.

Stiftskretsen beslöt vidare att under vårterminen 1936 i Göteborg anordna undervisning i talteknik och tonbildning för präster och teol. studerande, och lyckades sällskapet till ledare av undervisningen förvärva sångpedagogen och röstfysiologen Knut Nilsson, Lund.

Göteborg den 10 febr. 1936.

Tore Hulthén.
sekr.

Kyrkosångens Vänner (Kyrkosångsförbundet K. S. V.) i Härnösands stift. Kyrkosångsförbundet K. S. V. i Härnösands stift höll sin årshögtid i Sundsvall den 2—3 november 1935. Programmet för denna kyrkosångshögtid upptog för lördagen den 2 nov. utom årsmötesförhandlingar en orgelkonsert i Sundsvalls kyrka under medverkan av domkyrkoorganisten H. Weman och operasångerskan Naima Lindgren-Ervald. På söndagen, Alla helgons dag, förekom matutin med predikan av prosten O. Rydholm, högmässa med predikan av biskop T. Bohlin samt högtidskonsert. Kyrkosångshögtiden var helt ägnad åt Johann Sebastian Bachs minne.

Av årsberättelsen framgick, att för-

bundet vid årshögtiden omfattade 32 körer med tillsammans 718 medlemmar och dessutom 62 enskilt anslutna, summa 780 medlemmar.

Årsmötet valde till ordförande biskop T. Bohlin, till v. ordf. kontraktsprost O. Rydholm, sekr. kyrkoherde J. Svedberg, kassaförvaltare kantor A. Karlsson, förbundsdirigenter musikdirektörerna K. Lidén och J. Hult samt övriga styrelseledamöter musikdirektörerna E. Anderberg och C. Håkansson, samt kantorerna E. G. Risberg, A. Herenth och K. Norell.

Nästa årsmöte skall hållas på våren 1937, och erhöill styrelsen i uppdrag att under år 1936 söka anordna en liturgisk-kyrkomusikalisk kurs samt mindre kyrkosångshögtider på skilda platser.

Årsmötet diskuterade även ett av förste förbundsdirigenten väckt förslag, att körerna aktivt borde medverka i församlingslivet icke blott med sång vid gudstjänster och andra högtider utan också genom direkt arbete för mission o. d. Förslagsställaren påpekade lämpligheten av att körerna genom sångaftnar o. d. samlade medel till den framstående kyrkomusikern d:r Albert Schweitzers mission i det inre av Afrika. Utom det att missionen därigenom skulle få ett extra bidrag, skulle ett sådant arbete verka gott för körerna själv. Årsmötet beslöt också anbefalla ett sådant arbete, där så finnes lämpligt och möjligt. Förslagsställaren och sekreteraren fingo i uppdrag att utsända ett cirkulär i ärendet till körerna.

John Svedberg
Sekr.

Kyrkosångens Vänner i Stockholm. Stockholmskretsen har under året hållit 2 allmänna sammanträden och 2 styrelsesammanträden. Årsmötet hölls den

18 febr. varvid föredrag ha hållits av domkyrkoorganist Weman och kantor Joelsson.

I likhet med föregående år har en ad tenebras gudstjänst firats. Adventsöndagen hölls i ett par kyrkor adventsvesper, anordnade av kretsen. Musikgudstjänster har dessutom firats i samband med de allmänna sammanträdena.

Tanken på anordnandet av instruktionsföredrag för konfirmander om kyrkans gudstjänstordning, på församlingsaftnar i liturgiska och kyrkomusikaliska frågor samt på koralaft-

nar har varit å bane men ännu ej kunnat förverkligas.

Genom kretsens försorg har på skilda håll församlingsaftnar hållits, hvarvid föredrag ha hållits öfver »Bach och Matteuspassionen» samt öfver »Vår högmässas innebörd». Härvid ha kretsens ordf., kyrkoherden Hellerström, och kantorn i Engelbrekt, David Ahlén, välvilligt ställt sig till förfogande.

S:t Jacobs, Oscars och Johannes kyrkokörer ha välvilligt ställt sig till förfogande vid av kretsen anordnade gudstjänster. *Gabriel Grefberg.*

Evangelisk Tidegård.

En ny upplaga av Tidegudstjänster för en söndag och dess helgsmål har på den korta tiden av två och ett halvt år blivit behöfelig. Detta måste väl visa att tidegården har börjat växa in i församlingen. I regeln är det nog kyrkokören, som har fått sina tidegårdsböcker. Men när kören sjunger tidegården så gör den detta såsom en menighet, som gemensamt nalkas Gud i bön. Tidegård förutsätter alltid en församling. Den är aldrig en prestation av solister. Versicularen är icke solist i vanlig mening, han tar endast initiativet för att sedan strax känna sig som en av de många, som bedja tillsammans.

Den nya upplagan av Evangelisk tidegård har berikats bl. a. därigenom att alla veckodagarna fått kompletorium. Därjämte har införts en serie melodier till Benedicamus vid tidebönen. Bokens omfång har ökat med väl en fjärdedel, men det är tacknämligt att anteckna, att priset är oförändrat.

Sådan Evangelisk tidegård nu föreligger, torde den böra anses vara till fyllest för vårt behov. Hänsyn för den gamla seden präglar arbetet, men efterföljelse har icke skett i allt eller utan åtskillnad. Friheten vid urvalet av det liturgiska materialet har brukats med den urskillning, som kännetecknar den kunskap, som behärskar sitt föremål. Att här ingå på en analys av urvalet skulle föra för långt, hur lockande det än vore. Man accepterar det gärna och är utgivarna tacksam.

Tidegudstjänster för en söndag och dess helgsmål jämte de övriga veckodagarnas kompletior (Evangelisk Tidegård N:r 1) utgivna av Arthur Adell och Knut Peters. Andra utökade och omarbetade upplagan. C. W. K. Gleerups förlag. Pris hft 2: 50, klb. 3: 75.

Frågar man sig, vad som ger tidegården dess förmåga att i vår tid på nytt gripa själarna, kanske det ligger närmast till hands att tänka på den gemenskapskänsla, som väckes av densamma. Vi äro ju annars vana att blott lyssna till böner och att tyst instämma i dem. Icke ens Fader vår brukar man högt bedja tillsammans. Men tidegården är till mycket stor del gemensam bön. De som bedjande sjunga tidegården uppleva detta obeskrivbara, att man får en levande förnimmelse av de mångas tankar och tillbedjan då de mångas läppar gemensamt tala till Gud.

Givetvis äro Skriftens egna ord mer än något annat ägnade att vara medlet, varigenom bönen gemenskap förverkligas. Därmed beröra vi ett annat viktigt drag i tidegården. Skriftens ord utgöra allra största delen av densamma. Sinnet böjes under Guds ords lydnad och övas i biblisk fromhet. Det subjektivt tillfälliga är så gott som alldeles borta. Det kännes ibland som en lisa, då man vid tidegården får lämna ute dagens människotankar om Gud och blott dröja vid Gudsordet utan varje försök till utläggning. Det har förefallit mig, som om jag lämnat bakom mig fladdrande lågor och sprakande osäkra eldar och i stället fått skåda något av Guds ära i det fasta, stilla ljuset av Skriftens ord, som lyser genom tidsåldrar och visar vägen in i det eviga.

Ett tredje drag i tidegården framträder därmed. Det är dess egendomliga frihet från det tidsbundna. Dess starka evighetsbetoning beror åter tydligen på att i tidebönen bedjes det eviga Guds ord. Men därtill bidrager ock sången. Den som levt sig in i gregoriansk sång, har säkert icke undgått att känna dess ständiga friskhet. Den är mer än någon annan Skriftens sång. Frågar man varför, blir svaret åter: det subjektiva godtycket är fjärran från den gregorianska sångens väsen. Men varför är den objektiva sången önskvärd, när det gäller Skriftens ord? Svaret är detta: det viktiga är icke att höra hur jag eller någon annan tolkar Skriften, utan att höra vad Gud talar. Vi skola icke skymma undan Gud genom att ställa oss i vägen för honom. Hans ära skall bliva kunnig såsom han har uppenbarat den i sitt ord.

När jag icke kan undertrycka min glädje över att tidegården åter, åtminstone i någon mån, synes bliva församlingens egendom, ville jag dock gärna även säga ett tacksamhetens ord om den vesper, som vid detta århundrades början blev en högtid i våra församlingar. Det är frestande att göra alltför mycket av dess brister. Det är lätt att påvisa, att den icke var någon vesper, att man icke förstått, att tidegården var bönestunder, bundna vid Guds ord, att man förfuskade gregoriansk sång. Men därmed gör man icke den vespern rättvisa. Man skall med tacksamhet minnas, hur menigheten strömmade till kyrkan, då vesper hölls. Då var där en högtid, så rik att vi icke ägt något liknande sedan 1500-talet. Då var det uppbyggelse för församlingen på ett sådant sätt, som kanske grep starkare än en högmässa. Då spred sig kärleken till rytiska koraler och kyrkomusik, och kyrkokörer växte upp i ett

stort antal församlingar. Den vespern är nära knuten samman med hela den moderna kyrkosångsrörelsen och till icke ringa grad även med det nya liturgiska intresset. Man menar kanske, att den skall betraktas såsom en genomgångsperiod, en övervunnen ståndpunkt. Jag tror icke att dess livskraft är slut. Tvärtom tror jag, att vi skulle bliva ett gott stycke fattigare, om vi skulle förvisa den vespern från våra gudstjänster. Man skall bara komma ihåg, att dess art är en annan än tidegärdens vesper. Men även att de båda trots all olikhet dock ha samma mål: församlingens möte med den Gud som frälsar.

A. O. T. Hellerström.

Ny svensk orgelskola.

En ny svensk orgelskola är nästan något av en sensation och Henry Wemans nu från trycket komna orgelskola (del I) påkallar redan härför uppmärksamhet. Som av det följande torde framgå, förtjänar detta verk emellertid än större beaktande av andra och betydligt tyngre vägande skäl än nyhetens. Den här föreliggande delen omfattar, förutom förord och en kort historik, fyra avdelningar övningar och stycken.

Förord. Här uppställer Weman skolans symptomatiska program. Den vill söka fylla en trefaldig uppgift: 1) att vara en vägledning för den, som ämnar lära sig orgelspelning, 2) vill samtidigt giva en bild av orgelstilens utveckling, 3) vill tjäna gudstjänsten genom att vara en postludiesamling. Det är, som synes, ett lika nytt som erkännansvärt program. I förordet återgives även en disposition för en 21-stämmig orgel, ännu mera avancerad än den för nuvarande svenska förhållanden gjorda K. S. V.:s orgelråds »normaldisposition». Det är således ännu en »framtdisposition», vilket utgivaren även påpekar. Orgelklangstilens utveckling kommer emellertid av alla tecken att döma att gå i den riktning, som denna disposition pekar hän emot, och det har därför sitt givna värde för kommande tider, att Weman i orgelskolans fjärde avdelning lägger just denna disposition till grund för sina registreringsförslag till de i denna avdelning ingående orgelstyckena. En principiell anmärkning vill anmäla göra mot namnet (ej stämman!) Oktava 2' i man. II. Detta förutsätter enligt klassisk sed en Principal av en oktav lägre fottal. Finnes ingen dylik stämman, bör den befintliga själv bära denna benämning (Principal 2'). Slutligen innehåller förordet förslag till orgelstyckenas i avd. IV användning såsom postludier vid högmässogudstjänsterna.

Henry Weman: Orgelskola. Del I: Gamla mästare t. o. m. 1750. Nordiska Musikförlaget. Pris: Kr. 9:—.

Kort historik. Här skisseras i korta drag orgelmusikens utveckling från ca. 1600 till 1750; i ett bihang givas miniatyrbiografier av de mera betydande mästarna jämte litteraturhänvisningar. (Uppgiften, att Buxtehude skulle ha inrättat »Lübecker Abendmusiken» är ej riktig, enär sådana förekommo redan på Tunders tid.) För den studerande hade det varit bekvämt, om vid de olika komponistnamnen hänvisningar gjorts till de sidor i skolan, där verk av vederbörande komponist återfinnas.

I. Pedalstudier. Omfatta 30—40 skilda övningar för enbart pedal. Såsom Weman själv framhåller, tillåter utrymmet icke en fullständig pedalskola. Urvalet är i tekniskt och även i applikationshänseende mångsidigt med bidrag från klassiska mästareshens verk. Möjligen skulle man, utöver det som här bjudes, ha önskat en eller annan skalpassageövning. En sådan är väl oundgänglig i ett pedal-exercitium, som Weman vill, att denna avdelning skall vara.

II. Manualstudier. 19 klassiska mästarestycken (manualiter) med utsatt fingersättning och frasering. Pedagogiskt och psykologiskt utmärkt är, att Weman här och även i följande avd. medtagit lätt-tillgängliga, formellt och melodiskt elegant gjorda stycken av romanska mästare: Marchand, Dandrieu o. a.

III. Manual- och pedalstudier. 16 klassiska småverk: två för v. h. + pedal, två för h. h. + pedal, de övriga för båda händer. + pedal i progressiv svårighetsföljd. Redan dessa äro idel värdefulla saker: t. ex. Couperins Gloria — »et in terra pax» ur det gamla Gloria in festis duplicibus — eller Titelouze's »Exsultet coelum» (den senare även i en större bearbetning i avd. IV), eller Scheidts Passamezzo med Variatio.

IV. Gamla mästare från 1500-talets början till 1750. Orgelstycken i historisk följd med utsatt fingersättning (delvis), frasering (på modernt sätt medelst korta streck), registrerings- och manualfördelningsförslag. Svårighetsgraden för de olika styckena, svarande emot fordringarna för den mindre organistexamen, anges i innehållsförteckningen. Här har Weman samlat nära 40-talet orgelkompositioner ända från 1500-tals-italienaren Andrea Gabrieli, som företrädes av en representativ Canzona, tysken Arnolt Schlick (Koral: Maria zart), engelsmannen W. Byrd (Pavane), över Titelouze; Frescobaldi (4 stycken) etc., vidare 1600-talets syd-tyskar Froberger, Pachelbel, och nordtyskar Tunder, Buxtehude (5 stycken), Hanff o. a. fram till Joh. Seb. Bach. Nitton orgelmusikens mästare äro här representerade. Urvalet är på det hela taget utomordentligt; några stycken, där det musikaliska värdet måhända väger mindre tyngt, ha tydligen medtagits av pedagogisk-tekniska skäl. Så t. ex. Buxtehudes klaveristiska C-durfuga (sid. 30 o. ff.), vilken är en god förstudie till »Wie schön leuchtet»-fantasin eller till den stora Preludium och fuga e-moll. Av Bach har Weman medtagit tvänne av de »åtta små preludierna och fugorna», nämligen de i e- och g-moll, samt koralbearbetningar till

sv. ps. 58 och sv. ps. 239. Ehuru väl man från *historisk* synpunkt kunde betvivla dessa sakers representativa kraft: de två förstnämnda anses (bl. a. även av Straube) ej vara av Bach och de båda senare höra icke till de för Bachs korala orgelverk mest karaktäristiska — den sista är ju endast en transkription av en kantatsats — styckenas lämplighet i denna samling ur *praktisk* synpunkt kan på intet sätt bestridas.

Detta är i sammandrag innehållet i den wemanska orgelskolans första del. Kanske bör det här dessutom påpekas, att skolan icke är en »lätt» sådan och icke för alla lämpar sig för självstudium. Den förutsätter, om resultatet av dess användning skall kunna bli det åsyftade, nästan med nödvändighet en lärars kontroll och i speltekniskt hänseende, att åtminstone pianospelningens elementarstadium och helst även »lägre mellanstadiet» är definitivt passerat. Vidare erfordras kännedom om de klassiska ornamenten och deras stilriktiga utförande.

Det ovan sagda må giva en föreställning om verkets rika innehåll. I mångt och mycket, ja i det mesta, betyder den en ny inställning till problemet: kyrkligt orgelspel. Det torde nämligen hava framgått av detta referat, att denna skola alldeles icke vill dana s. k. konsertorganister av den numera i stort sett övervunna »virtuos»-typen, men den vill — och det i pregnantaste grad — vara ett medel att fostra kyrkliga orgelspelare med förståelse även för de krav, vilka den del av orgelspelet, som går utanför preludiering och modulation etc., enligt vår tids utvecklingssträvanden ställer på det gudstjänstliga orgelspelets utövare. Wemans orgelskola får härigenom en enastående betydelse i kampen för det högre och strängare ideal, man numera ställer upp för den kyrkliga orgelkonstens tjänare.

Nu vänta vi med otålig spänning på orgelskolans andra del. Skall den bland annat också ge den nödvändiga kompletteringen i organistutbildningen med kunskapsmeddelelse i preludiering, modulation, koralleedsagning etc.? Den nu föreliggande delen ger en respektfull uppfattning om utgivarens höga synpunkter på organistkallet och skänker anledning att ställa förhoppningarna högt på verkets fortsättning.

Carl E. Rosenquist.

Recensioner.

Liturgiskt-historiskt.

G. O. Rosenqvist: *Det liturgiska arbetet i Finland efter skilsmässan från Sverige. I Tengströms kommitté och frågans läge under 1800-talets förra del. Fin-*

ska kyrkohistoriska samfundets Handlingar XXXVIII, I. Åbo 1935. 463 s. Pris 120 Fmk.

»I samma cirkulär bestämmer domkapitlet jämväl — till följd av gene-

ral Buxhövdens befallning av den 23 mars — att »hädanefter och tills vidare skall uti de vanliga kyrkobövernerna bedjas för den av Gud allsmäktig tillförordnade överheten» (ovan a. a. s. 7). I detta domkapitelsirkulär från 1808 möta vi ett återljud från de för vårt eget land och jämväl för den bland alla jordens nationer oss mest närstående så skickelsedigra händelserna för mera än 100 år sedan och med denna föreskrift kan man även säga, att den evangeliska finländska kyrkan begynner sin självständiga liturgiska historia. Det säger sig självt att ett arbete, som det här från Åbo föreliggande, måste ha ett speciellt intresse för svenska läsare. Och detta ej endast därför att det berör finländska förhållanden, de ha ju alltid sitt särskilda värde för oss. För den fackintresserade kommer något därtill. Från reformationen och fram till sekelskiftet 1800 visar vår liturgiska tradition en jämn utveckling men genom handboken av 1811 kan denna i viss mån sägas vara bruten. Vad som står i samband med denna handboks tillkomst är ju nyligen behandlat i Dick Helanders här tidigare anmälda stora arbete (se årg. 9 s. 189). Rosenqvist påpekar i ett inledande kapitel att olikheter i folkkaraktären och i folkets och kyrkans historia säkerligen redan under den tid, då våra länder voro politiskt förenade, fört med sig en viss självständighet även på gudstjänstlivets område för Finlands del. Huru långt denna självständighet sträckt sig, kan det naturligtvis vara av ett icke ringa intresse att få utrett. Av större vikt synes oss dock den uppgift vara, som Rosenqvist i föreliggande arbete tagit upp. Vid strävandet att försöka låta vår äldre liturgiska tradition komma helt till sin rätt igen, hos oss ju framförallt markerat genom 1894

års handbok (vi bortse då från de ej antagna olika förslagen under det förflutna seklet), ett arbete som ännu ej på långt när kan anses avslutat, är det ju av allra största vikt att ha en fast historisk grund att stå på och därtill hör icke minst en säker kännedom om det senaste seklets liturgiska arbete. För den svenska rikskyrkans del ha vi att vänta en ytterligare del från Helanders sida, men det är utan vidare klart att framställningar av vår gudstjänsttyps utveckling utanför rikskyrkans område härvidlag äro av allra största betydelse. Vi kunna här tänka på Augustanasynoden (av vars gudstjänstliv vi inom en ej alltför avlägsen framtid torde ha att emotse en skildring), Runöförsamlingen (intressant ej minst därför att de rituella bruk, som kyrkolagen av 1686 föreskriver, ännu synas iakttagna), och till dessa kan ytterligare läggas en hos oss numera föga känd kyrkohandbok på svenska för de evangelisk-lutherska församlingarna i ryska riket, tryckt i Petersburg 1834¹⁾. Vad så Finland beträffar blev reformationsminnets år 1817 anledningen till nedsättandet av ett flertal kyrkliga kommittéer och det är den av Ärkebiskopen Tengström ledda handbokskommittén, som är föremål för undersökningens huvudintresse i den nu föreliggande delen. Dess arbete kom aldrig att leda till något påtagligt resultat, men det är av stort intresse att taga del av överläggningarna och förslagen, 1811 års

¹⁾ Denna handbok, vars förhållande till den svenska av 1693 och till övriga för det evangeliska Ryssland gällande, Rosenqvist finner förtjäna en undersökning, har dock ej varit alldeles obeaktad hos oss under 1800-talet. Rec. har i sin ägo ett expl. som tillhört den även för sina liturgiska intressen kände Hovpred. P. Andr. Berggren i Lund.

handbok är ju helt naturligt en av utgångspunkterna. Helt följde man den ej, detta gäller både liturgiska anvisningar och formuleringen i böner och annat. I redogörelsen för ritualen vid invigning av nybyggd kyrka påpekar Rosenqvist, huru kommitténs anvisning, att assistenterna kunna taga plats inom eller utanför altarringen, tyder på en gammal olikhet i bruk mellan Sverige och Finland, och omredigeringen av vissa av bönerna här tyder på att man »i någon mån vill mildra den uppstyltade retoriken i den svenska handboken» (s. 345 ff.). Detta blott som ett exempel. Ett exempel på vad man skulle vilja kalla självsvaldets liturgiska princip finnes i samma kapitel. En kommittéledamot anser: »att assistenterna äro i mässekrud klädda tyckes vara överflödigt. Det är nog att de framställa sig i vanlig dräkt.» Så föreskrev man att endast invigningsförrättaren skulle bära skrud. Liknande reformprinciper äro som bekant ej heller okända hos oss.

Det är redan sagt att arbetet ej ledde till något resultat. Av flera skäl. När det sedan genomfördes hade tiden blivit en annan. Om den vidare utvecklingen vänta vi besked i den följande delen. *Harald Andersson.*

Ulrich Leupold: Die liturgischen Gesänge der evangelischen Kirche im Zeitalter der Aufklärung und der Romantik. Bärenreiter-Verlag, Kassel. RMk. 3: 50. 175 sid. m. notexempel.

Föreliggande arbete är en doktorsavhandling, antagen av filosofiska fakulteten i Berlin under den framstående musikkonservatorn H. J. Moser. Avhandlingen behandlar den liturgiska sångens öden under Upplýsningen och Romantiken.

Det nya, som infördes i gudstjän-

ten i och med Luthers framträdande, var menighetens tyska kyrkovisa, som stod i närmaste samband med tidens världsliga musik. I den katolska mässan existerade ju blott de gregorianska sångerna för präster, diakoner och kör. Men nu får menighetssången faktiskt karaktär av liturgisk sång.

Reformationstidens inställning till den kyrkliga musiken och liturgien är utgångspunkten i Leupolds skrift, och man får följa författaren, när han granskar de följande tidsepokenas ställningstagande till samma problem intill mitten av 1800-talet.

En del mindre stilhistoriska utredningar finnas, träffande och väl gjorda, men mest håller sig den unge forskaren till uppgiften att söka skisera den kulturhistoriska bakgrunden, mot vilken den kyrkomusikaliska utvecklingen avtecknar sig.

Under upplýsningstiden förlorade man förståelsen för den kyrkliga traditionen, och den gregorianska sången fick därigenom rötterna avskurna. Ordinariumvisorna, som hörde till de äldsta protestantiska korallerna och vars kyrkotonartliga melodier övertagits från gregoriansk sång, vunno föga uppskattning under en tid, då det aktuella och icke det traditionella fick bli måttstocken för gudstjänsten. Denna borde, menade man, anknyta till händelser och upplevelser i det borgerliga livet, och därför skulle inte heller kyrkomusiken skilja sig från samtidens övriga musik.

»Musiken har samma uppgift i operan och i kyrkan», sådan var den allmänna uppfattningen bland teologerna. Den skulle med andra ord blott göra effekt och bereda omväxling. I de agendor, som från upplýsningstiden bevarats till vår tid, möter man också ofta en fullständigt förfallen protestantisk gudstjänstordning.

Denna utveckling går hand i hand

med en alltmera sjunkande musikalisk bildning inom kyrkan, framvisar författaren. Teologerna under denna »det emanciperade förnuftets tidsålder» hade åsikten, att »musiken icke skickar sig för det andliga ståndet». Många upplysningsteologer förkastade helt och hållet den liturgiska formen. Men så hade också reformationstidens grundliga musikundervisning i skolorna mer och mer förfallit. Redan den pietistiska pedagogiken hade haft föga vänlig inställning ifråga om densamma, och med »vetenskapernas uppsving» fick den träda ytterligare tillbaka. Skolkörernas upplösning hänger intimt samman med kyrkomusikens förfall. Nu, under Upplysningen, blev det en skam att sjunga i kyrkan. »Den, som är musikalisk sjunger hellre i operan».

I kapitlet om romantikens musikaliskt-liturgiska formideal går författaren in på romantikernas spekulationer om konsten och den religiösa känslan. Härifrån härleder sig bl. a. deras syn på kyrkomusiken. Ett nytt intresse för de gudstjänstliga formerna växer fram, men man står dock utanför traditionen. Utgående från kosmologiska spekulationer ansåg man nu i likhet med Schlegel, att harmonien var »den egentliga mystiska principen i musiken». Kyrkomusiken skulle i första hand vara körmusik, man skulle sjunga flerstämmigt. Den solistiska sången ansågs som världslig. A cappella-körer växte fram i mängd och självaste Goethe hade en sångarcirkel, där man fördjupade sig i äldre kyrkomusik. Altarsången sökte man emellertid även nu att anpassa efter tidens smak. Man finner från denna »den emanciperade känslans tidsålder» ett exempel på musik till Instiftelseorden med tongångar, som mera erinra om en sonat än om liturgisk sång.

I sista delen av boken behandlas »återupprättandet av gudstjänstens historisk-musikaliska form.» Skulle något — särskilt för oss skandinaver — av ytterligare intresse här beröras, vore det väl herrnhutarnas betydelse ifråga om koralsången samt att dansken Bastholms namn förekommer på många ställen i avhandlingen. En saklig bok, som likväl inte fordrar särdeles ingående musikaliska förkunskaper för att kunna läsas.

Arthur Malmgren.

För orgel.

Daniel Olson: Tre koralpartitor. Häfte I: Förord. Min själ skall lova Herran. Häfte II: På dig jag hoppas, Herre kär. Vi tacka dig, o Jesu god. C. Gehrman's Musikförlag. Kr. 2:50 pr häfte.

Vår orgellitteratur för gudstjänstbruk (postludier) har härmed riktats med tre nya, värdefulla saker. En fördel är att de genom sin enkelhet och klarhet i anläggningen äro tillgängliga och lätt utförbara för vem som helst och på nästan vilken orgel som helst. De komma givetvis bäst till sin rätt genom att utföras i sin helhet, men som kompositören i förordet angiver, kan man även bryta ut och framföra separat en eller flera variationer ur en partita, om förhållandena skulle kräva detta. De böra sålunda vara synnerligen användbara som postludier vid gudstjänsten, helst om ifrågavarande psalm förekommit på psalmlistan.

Klarhet, enkelhet och stilrenhet äro utmärkande drag för Daniel Olsons produktion. Med dessa egenskaper bör han vara en god förespråkare för kyrkomusiken, vilket han också visat sig vara i sin tidigare produktion för gudstjänstbruk. Allting flyter fram utan förkonstling och med en natur-

lighet, som emellertid understundom kan verka alltför självklar. Emellanåt skulle man nog önskat en brytning mellan cantus firmus och de kontraherande stämmorna eller kanske större omväxling och uppfinning i de rytmiska figurerna, som fasthållas och genomföras inom varje avsnitt med en aldrig svikande konsekvens. Dessa synpunkter kunde måhända anläggas på den första partitan, där ett förläggande av c. f. i överstämman i tre på varandra följande variationer kvarlämnar ett intryck av en viss enformighet.

Den andra partitan, På dig jag hoppas, Herre kär, är den förra avgjort överlägsen och enligt undertecknads mening den förnämsta av de tre. Härtill bidrager en kärv harmonisering av själva koralen, större omväxling, intressantare stämföring och rytmik, allt detta som förlämnar åt hans verk de efterlängtdade kontrasterna. Den avslutande koralfugan bildar ett präktigt krön på detta verkligt gedigna orgelstycke.

Den sista partitan över koralen Vi tacka dig, o Jesu god, är om ej fullt jämnställd, likväl av ung. samma valör. Den är av kompositören föreslagen som postludium på långfredagen och torde också väl lämpa sig härtill, måhända med uteslutande av första var., som i detta sammanhanget kanske verkar något orolig.

Den organist, som vill beflita sig om ett omsorgsfullt postludieval, bör icke försumma att införliva dessa tre partitor med sin repertoar.

H. W.

Otto Sandberg Nielsen: Toccata, Ricercare, Passacaglia. Op 10. Edition Dania, Köpenhamn.

Till omväxling med de rikligt flödande koralpartitorna är det nöjsamt

att taga del av de friare gestaltade formerna. Här ligger ävenledes en koral till grund för de tre olika orgelstyckena, men den är behandlad med den frihet som de tre formerna erbjuda. Den danska psalmen heter »Dagen viger og går bort» och koralen återfinnes hos oss till ps. På dig jag hoppas, Herre kär. I toccatan möta vi det fria passageverket som verkningsfullt kontrasterar mot den följande ricercaren, uppbyggd på det första koralmotivet. Den avslutande passacaglian är den intressantaste delen. Fantasi, rytmisk uppfinningsförmåga, genomskinlig faktur, i harmoniskt avseende anslutande sig till ett kärvare tonspråk, förläna satsen och verket i dess helhet ett stort intresse. Det är värt en närmare bekantskap.

H. W.

Orgelimprovisation.

Fritz Dietrich: Elemente der Orgelchoralimprovisation. Versuch einer kurzen Anleitung zur Improvisation der Choralvorspiels. B. A. 961. 31 sid. RM 1.80. Bärenreiter-Verlag, Kassel.

Föreliggande arbete vill vara en hjälp för den som vill lära sig att med enkla medel improvisatoriskt gestalta ett koralförspel. I den 14-sidiga inledningen får man en koncentrerad framställning av de olika möjligheter som erbjuda sig om man vill hålla sig inom det improvisatoriskt jämförelsevis lätt utförbara utan att över-skrida gränserna för det som koralen och gudstjänsten fordrar. De efterföljande sidorna innehåller exempel på olika förfaringssätt. Man följer med nöje och intresse författaren när han med pedagogisk följdriktighet börjar med det enklast tänkbara. Med en koralmelodi som cantus firmus uppställer han sålunda ett tiotal använd-

bara melodiska schemata för stämornas förande. Det blir en slags för-enklad kontrapunkt tillgänglig för en och var utan några kontrapunktiska förkunskaper. Dessa schemata eller »nycklar» komma sedan till fortsatt användning vid den två-, tre- och fyr-stämmiga satsen.

Med det rikhaltiga exempelmateriallet torde det vara möjligt att denna kortfattade lärobok kan vara till stor nytta för en läraktig elev. Under förklarandet av de olika exemplen kommer författaren med många visa ord om stil och stilar, om rytmiska och harmoniska betingelser, om kyrkotonararter m. m. Det är en bok som man kan varmt rekommendera.

H. W.

För blandad kör.

Joh. Seb. Bach: Körkoraler, ut-givna av Knut Peters och David Ahlén, Nordiska Musikförlaget, Stockholm, 3: — kr. häftad, 95 sidor.

Bachs körsättningar av lutherska koraler ha redan länge haft sin givna rangplats i varje svensk kyrkokörs repertoar. Namnet J. S. Bach har ju varit tabu i den omdebatterade frågan om musikens kyrklighet, och det har därför skänkt körledaren en känsla av trygghet vid valet av sånger för kyrkliga tillfällen. I fråga om valet av körhymn för högmässan ställes emellertid i våra dagar kravet på att musiken och framför allt texten skall vara liturgiskt eller kultiskt fullt oantastlig, och då gäller det att välja också Bachs musik med urskillning. Ur denna synpunkt sett förstår man vilken ömtalig uppgift utgivarna påtagit sig vid utarbetandet av detta Bach-hymnarium, där det jämväl gällt att låta varje koral återspegla den särskilda skiftning av kyrkoåret, un-

der vilken den ställts. Med stor tillfredsställelse konstaterar man strax vid ögnandet i häftet den vederhäftighet varmed arbetet utförts och för vilket ju även utgivarnas namn borgar. Samlingen innehåller 76 sättningar av 63 melodier till idel kärnpsalmer, välkända, traditionsrika koraler, nära förbundna med den lutherska kyrkans historia och dess liturgi, och därför skapade att intaga en central plats i dess gudstjänstliv. Kyrkoårets samtliga sön- och helgdagar samt de kyrkliga handlingarna har fått var sin körkoral, varje sättning återger de särskilda tidernas karaktär. Högtiderna hava de melodier som av ålder varit anknutna till dem. Några välmotiverade undantag finnas: »Nun komm der Heiden Heiland» återfinnes å Marie beb., medan 1 Advent har »Nun lob, mein Seel, den Herren», o. s. v. Julens melodier hade under-teknad gärna sett omflyttade: »Vom Himmel hoch» till julafton, »Ermuntre dich» till julottan och »Gelobet seist du» till högmässan. Principerna för melodivalet framgår tydligt av Långfredagens melodi »Herzlich tut mich verlangen» som i olika sättningar även återfinnes å 4 sönd. i Advent, 2 sönd. i Fastan och vid jordfästning. Samtliga sättningar återges i originaltonart, med undantag av en enda, som transponerats ett tonsteg högre. En dylik pietet synes mig omotiverad i en för praktiskt bruk avsedd samling, som denna. Körledaren blir nu tvungen att transponera en stor mängd av koralerna vid deras inövning, ty icke alla körer reda sig utan instrument, och om koralerna vid utförandet ackompanjeras, måste organisten transponera dem, ty huru många körer har väl sopraner och tenorer, som njutbart sjunga upp till g? En del koraler åter hade vunnit på att transponeras uppåt. Frånsett att normal-

tonhöjden icke är densamma som på Bachs tid, så har ju sättningarnas ursprungliga läge förlorat sin betydelse i och med det att de lösryckts ur sitt egentliga sammanhang, kantan eller oratoriet, och därtill försetts med annan text. Ändamålsenligheten med de i satsen med små noter införda instrumentalstämmorna måste ställas i tvivelsmål, de äro snarast ägnade att förbrylla sångarna. Mot utgivarnas tillrådan, att låta dessa smånoter utföras av en körstämman, måste man reservera sig, även om man riskerar att en och annan septim bortfaller ur ackordet. De till continuo-stämman hörande smånoterna däremot äro nödvändiga vid orgelbedsagningen, vilket måhända varit skäl att påpeka i företalet. De melismer (tr.) som här och var införts från originalet, hade bort åtföljas av förklaring, om meningen varit att de skola utföras. Utgivarna avhålla sig enl. nutida praxis alldeles riktigt ifrån att lämna några anvisningar beträffande koralernas utförande ifråga om tempo och nyansering. Beträffande fermaten står man emellertid fullkomligt rådvill. Framför ett repris-tecken har fermatet nästan överallt bortlämnats, likaså från några slutackord, annars äro alla fermat utsatta. Någon förklaring härtill har under-tecknad icke kunnat finna. Detta kan knappast vara avsett som en anvisning om var fermat skall hållas eller icke hållas, och står väl för Friedrich Smends räkning, från vars utgåva av Erks »Bachs Choralgesänge» sättningarna hava hämtats.

Man måste vara tacksam att det textliga arbetet har utförts av en sådan kapacitet som kyrkoherde Peters. Om melodierna i och för sig hava de tempore-karaktär, så få de det i än högre grad genom de utomordentliga texter som fogats till dem.

Hämtade dels ur Sv. psb. och Nya psalmer, dels ur finska psb. och ur enskilda psalmdiktarens verk eller bearbetade av dr Peters själv, alltid uppvisa de en äkta psalmstil och en naturlig anpassning till melodien, som aldrig erfordrar någon rytmisk ändring av originalet. Men deras största förtjänst består i innehållets nära anknytning till resp. söndags perikoper. Härigenom få koralerna en fast plats i högmässans liturgi, näml. efter evangeliets läsning från altaret, alltså före och icke efter Tron.

»Bach, Körkoraler» är en oskattbar gåva åt Sveriges kyrkokörer och ett välkommet komplement till Hymnarium. David Ahlén har med denna samling dokumenterat sin stora kärlek till den evangeliska kyrkomusikens största mästare, och hans stora förtjänst är att Bachs musik härefter kommer att i svenskt gudstjänstliv intaga den centrala plats, som den redan har i hans egen församling.

G. P.

*Kyrkokörernas repertoar VI.
Utgivna av Finlands svenska
kyrkosångsutskott, Församlings-
förbundets förlag, Helsingfors
1936. 14 sid., Pris 10 F.Mk.*

Häftet innehåller 10 körsatser, representerande namnen Hassler, Decker, Eccard, Bach, Ebeling, Schütz, Palmgren och Salonen. Det första numret är en utmärkt körsättning av »Lov vare dig, o Jesu Krist» utförd av en okänd 1500-talsmästare. Hasslers »Lovsjungen Gud» är en markant sång, väl värd att stå på varje ambitiös kyrkokörs repertoar, helst som dess utförande icke ställer allt för stora tekniska krav. Av särskilt intresse äro de båda Schützsakerna — ur de s.k. »Beckerska psalmerna» — De äro i all sin enkelhet

utomordentliga små konstverk. — När får vi förresten alla dessa Beckerska psalmer av Schütz tillgängliga i en svensk edition? —

Gentemot en sådan sak som Selim Palmgrens »Morgonpsalm» måste dock anmälaren för sin del taga ett bestämt avstånd. Den har just intet med begreppet kyrkomusik att skaffa. Vida bättre är i så fall S. Salonens »Herre hur härligt är icke ditt namn». Litet friskare stämföring skulle dock icke ha skadat.

Som helhet är det dock ett utmärkt körhäfte, väl värt att införliva även med de svenska kyrkokörernas repertoar.

G. Carlman.

*Svenska Kyrkans Diakonistprelser
hymnserie:*

- H. E. Hassler: *Befall i Herrens händer. För 5-st. bl. kör.*
 M. Vulpius: *Det går ett tyst och tåligt lamm. För 4-st. bl. kör.*
 J. Eccard: *Nu tystne de klagande ljuden. För 5-st. bl. kör.*
 Preben Nodermann: *Du tålig var. För 4-st. bl. kör.*
 W. A. Mozart: *Adoramus. För 4-st. bl. kör.*
 John Morén: *Se Guds lamm. För 3-st. damkör och orgel.*
 John Morén: *O Gud, som åter värdes mig. För 4-st. bl. kör.*
 Freylinghausen: *Lovsjungom Herren. För 4-st. bl. kör.*
 G. J. Vogler: *Helig är Herren Gud. För 4-st. bl. kör.*
 B. Klein: *All världens rymd. För 4-st. bl. kör.*
 F. Silcher: *Se dit till Golgata. För 4-st. bl. kör.*
 Ph. Wolfrum: *Att bedja Gud han själv oss bjöd. För 4-st. bl. kör.*
 Ch. Gounod: *Du tog på dig vår synd och brist. För 4-st. bl. kör.*
 Ivar Widéen (arr): *Stilla natt.*

- a) *För 3-st. dam- eller barnkör.*
 b) *För 4-st. bl. kör.*

De gamla mästarna behärskade icke blott polyfonin utan även homofonin. Det visar tillfullo föreliggande sättningar av Hassler, Vulpius och Eccard. Betagande enkelhet utmärker satserna. — De kunna med fördel sjungas av små körer.

Preben Nodermanns passionskoral är en enkel lättflytande körsats, som fyller kravet på kyrklig värdighet. Detsamma kan tyvärr icke sägas om övriga nytryck i hymnserien. Sådana kompositioner som Mozarts »Adoramus» och Moréns »Se Guds Lamm» försvara sin plats på ett program för kyrkokonsert men icke i en agenda. Med all aktning för Moréns namn måste det sägas ifrån, att körkoralen »O Gud, som åter värdes mig» är mindre god: dålig stämföring, tråkiga septimackord och störande fördubbling av inledningstonen.

Freylinghausens, Voglers och Kleins hymner äro jämförbara med manskvartettlitteraturens fosterländska sånger. Absolut förkastliga äro sådana kompositioner som Silchers »Se dit till Golgata», Wolfrums »Att bedja Gud han själv oss bjöd» samt Gounods »Du tog på dig vår synd och brist». Har icke den kyrkomusikaliska väckelsen lämnat djupare spår efter sig, frågar man sig inför dessa kompositioner.

Dessutom förekommer »Stilla natt» i två arrangement av Widéen.

I. J.

Körverk för växlande besättning.

Folke- og Skolemusik, årg. I, aug. 1934—aug. 1935. Wilhelm Hansen, København.

Tidskriften Folke- og Skolemusik har förut omtalats i dessa spalter. An-

mälaren har endast att konstatera, att de löften om »god musik fra alle tider», som gävos i första häftet, infriats på ett glänsande sätt i första årgången. Men tidskriften innehåller icke blott en samling »god musik fra alle tider», den ger också en inblick i dansk musikkultur av i dag. Danmark äger både duktiga kompositörer och skickliga restauratörer. — I serien förekommo tre häften med originalkompositioner, nämligen sju korta körsatser av Thorvald Aagaard, en kantat för barn »Sommerdag i Skoven» av Oluf Ring och »Smaasange og Kanoner» av Jørgen Bentzon. De två sistnämnda äro helt och hållet avsedda för skolbruk.

Övriga sju häften innehålla utländsk eller inhemsk musik från skilda epoker mer eller mindre bearbetade. För att gå i kronologisk följd börjar jag med Laubs och Viderøs folkvisearrangement. Det är ytterst intressant att jämföra dessa båda kompositörers ansträngningar att ge folkvisan en tids-trogen inramning. Båda ha använt sig av två- eller trestämmig kontrapunktisk sats, båda ha tagit hänsyn till kyrkotonen. Laub är den, som drog fram folkvisan ur dess glömska. Han hade ingen att rådfråga utan måste helt och hållet lita på sitt sunda omdöme. Viderø däremot har bara att bygga vidare på föregående generations lärda mödor. Därför ge Laubs sättningar ännu intryck av konstmusik, medan Viderø låter dem vara, vad de äro, nämligen visor. — Små pärlor i all sin enkelhet äro åtta sättningar från omkr. 1600, alla med tysk och dansk text. Den danske översättaren Harald Vilstrup har all heder av sitt verk. — Särskilt intresse tilldraga sig tolv koralatser ur Pratum Spirituale av Mogens Pedersøn. Flertalet danska psalmtexter kunna nämligen utan vidare utbytas mot

svenska och således användas som körsånger i vår högmässa. — Den tysk-danske romanskompositören J. A. P. Schulz är representerad med en »Serenade at synge i Skoven». Hans melodier utmärka sig för en enkelhet och charm, som Laub i annat sammanhang kallar »genial selvfølgelighed». Det kan därför ifrågasättas, om de medel Viderø använt sig av i sin bearbetning av verket, äro de riktiga. Det är ohistoriskt att placera ett fugato i typisk bachstil i ett verk av Schulz, även om det är aldrig så välgjort. — Ett Carl Nielsen-häfte upp-tar två trestämmiga satser i original. Övriga 12 sättningar äro bearbetningar av Mogens Wöldike och Oluf Ring. Det är verkligen svårt att säga, vem man måste beundra mest, Carl Nielsen för hans enkla melodier eller Wöldike och Ring för deras mästerliga harmonisering. —

Dessutom förekommer ett brottstycke ur Händels »Samson» med dansk text av H. Vilstrup.

I. J.

Heinrich Schütz: Vår Frälsares Jesu Kristi sju ord på korset. Körpartitur. 10 sid. 60 öre. Stråkstämmor å 75 och 30 öre. Originaltrogen upplaga utgiven av Ingvar Sahlén. Nordiska Musikförlaget, Stockholm.

Klaverutdraget till denna upplaga av Schütz' passion behandlades i föregående nummer av denna tidskrift i en utförlig anmälan. Här behöver nu ytterligare endast konstateras att samma förträfflighet utmärker det nya körpartituret och stråkstämmorna.

T. R.

Röstvärd.

Hilma Henningsson: Rösten och talet. 2:a omarbetade och förkortade upplagan. 50 sid. Pris 1:50.

Stockholm. Albert Bonniers förlag.

En ny bok, eller en ny upplaga till en bok av den utomordentliga röstpedagogen Hilma Henningsson är alltid väntad med tacksamhet och förtroendefull respekt. Hennes arbete i röstutbildningens och röstvårdens tjänst är så känt och erkänt att hennes sista bok knappast tarvar ett utförligt omnämnande. Den första upplagan av hennes skrift: »Rösten och Talet» förelåg 1923. Den nya upplagan är en starkt förkortad, koncentrerad upplaga. Att detta har kunnat ske utan att något väsentligt gått förlorat, visar den borne pedagogens hand och rika erfarenhet. Den nya upplagan följer eljest den gamlas disposition och ger först en översikt över röstens fysiologi och talets teori och meddelar så en tillämpande del med övningar, allt klart och enkelt framställt. Så har förf. lyckats framställa en hjälpredda till de många körledarnas och sånglärarnas tjänst, liksom åt dem, som vilja veta mera om användningen av rösten, »denna vårt väsens främsta uttrycksgåva», för att bruka författarinnans ord i företalet till skriftens första upplaga.

A. A.

Kyrkokonst.

Gunnar Broman: Den kristna konstens allmänna historia, studieplan. (Sveriges kyrkliga bildningsförbunds allm. studieplan N:r 18). Svenska kyrkans Diakonistypelser Bokförlag, Stockholm 1936. Kr. 0:15.

I ovannämnda serie av studieplaner har fil. dr. Gunnar Broman utgivit en handledning för studiet av den kristna konstens allmänna historia. Ehuru till sin uppställning och

delvis med avseende på litteraturanvisningarna förtjänstfull måste anmälaren dock rikta några anmärkningar av principiell art. »Kristen konst» fattas här som en del av konstens allmänna historia. Mot detta bör i och för sig intet anmärkas, men då ifrågavarande studieplan utgives i Kyrkliga bildningsförbundets serie, borde denna uppfattning icke vara den enda. Tvärtom bör begreppet kristen konst fattas djupare och ses i samband icke så mycket med den allmänna historien, som Broman rekommenderar, utan med kyrko-, liturgi- och dogmhistoria. Några exempel i största korthet skola belysa detta. Bakgrunden till den romanska kyrkobyggnaden och dess inredning är mässoffret, och ett kapitel om Gregorius VII och den liturgiska utvecklingen efter honom bör därför utgöra inledningen. Krucifixframställningen och dess utveckling från romansk till gotisk form bör föregås av ett studium av Anshelms av Canterbury m. fl. försoningsuppfattning, som lättast kan inhämtas i Auléns Den kristna försoningstanken. Överhuvud taget måste studiet av kristen konst börja med en framställning av liturgins historia (t. ex. Hellerströms Liturgi och Brilioths Nattvarden) samt Hirn, Det heliga skrinet, som beklagligtvis bortglömts. Dietrichssons Kristusbilledet är en annan bok, som borde ha nämnts, vidare Skovgaard-Petersens Biblen genom tusend aar, Curmans Cistercienserordens byggnadskonst, Cornells Biblia panperum, Holmqvist, Motreformationen och barockens konst samt uppsatser om Rembrandt av Roosval och Romdahl, Barfods Altar og Predikstol, Geijers, Siden och brokader och Dahlqvists Kyrklig skrud och prydnad. Man saknar vidare hänvisning till biografier över Michelangelo, Leonardo, Rubens,

Rembrandt och Thorvaldsen för att nämna de största. Utrymmet medger icke att här citera de lättast tillgängliga på nordiska språk. Slutligen saknas en hänvisning till en helgonikonografi — icke att undra på, eftersom vi beklagligtvis icke äga en sådan på svenska. Men i flera utställningskataloger (t. ex. Upsala, Strängnäs) finnas korta vägledande uppgifter, som ovillkorligen måste nämnas i en handledning som denna. Även kan ifrågasättas om icke korta inledande översikter av epokerna ur kyrklig synpunkt hade varit att föredraga framför den rubrikförteckning, som meddelas och som lika lätt kan läsas i innehållsregistret i en konsthistoria. En hänvisning till låneförmedling av skioptikon- och balloptikonbilder borde kanske också ha funnits med.

Bengt Cnattingius.

H. Lützelers: *Der deutsche Kirchenbau der Gegenwart. Düsseldorf 1934, L. Schwann, RM. 1: —.*

I ett litet lättläst och välillustrerat häfte redogör förf. till det intressanta verket *Die christliche Kunst des Abendlandes* för sin ställning till modern kyrkobyggnadskonst i Tyskland. Lützelers utgångspunkt är visserligen katolsk ehuru han till behandling upp-tager en del nya protestantiska kyrkor, men framställningen är värdefull och rik på synpunkter även för oss. Med rätta pekar L. på den nyorientering i kyrklig byggnadskonst, som började omkr. 1920, och som innebar ett slut för den från 1800-talet ärvda stilimiteringen. Både av religiösa och konstnärliga skäl anser förf. att den moderna kyrkobyggnaden skall tala sin samtids språk blott den fyller sin uppgift som gudstjänstlokal och som rum för sakramentens handhavande. I Tyskland — liksom vårt land

— kan man peka på en hel rad nya kyrkor, som hålla måttet i dessa avseenden (fastän man här i Sverige ofta försummar att ge altaret tillräcklig pondus). Och samtidigt med kyrkobyggnadet spåras ett nytt och märkligt deltagande av församlingen: kyrkonkonsten är på väg att bliva folkets angelägenhet.

Bengt Cnattingius.

Rudolf Paulsen: *Kunst und Glaube. Potsdam 1935. Alfred Protte Verlag.*

Skalden Rudolf Paulsen har i 12 brev till en målarvän försökt framställa en konstlära. Den bygger på en idealistisk åskådning, som är starkt platonsk färgad och som har djupa rötter i romantiken. Särskilt manas F. O. Runges bild ofta fram. Begreppet »tro» fattas ej här i teologisk mening och boken har därför mindre intresse ur vår synpunkt än som ett bidrag till förståelsen för tredje rikets konstintresse. Ett antal reproduktioner efter målningar av H. Basedow d. y. pryda boken.

Bengt Cnattingius.

Till uppbyggelse.

J. Rambach: *Betraktelser över Kristi lidande. Ny förkortad upplaga med förord av kontraktsposten L. M. Engström. Kyrkliga förbundets bokförlag. Uddevalla 1935. 306 sidor. Häftad 3.50.*

Den som lever med kyrkans år, tackar Gud för varje ny passions-tid han får uppleva. Men han känner ock behovet att jämte den heliga passionshistoriens egna ord kunna gripa till någon helgad och anderik förkunnarens utläggning av de heliga texterna. Var och en har väl i dessa stycken någon eller några författare,

med vilka han blivit förtrogen och till vilka han återvänder för varje ny passionstid. Den här angivna boken kan med glädje och trygghet anbefallas till alla dem, som söka tränga in i passionshistoriens innebörd. Boken är ett utdrag ur den som predikant och själasörjare bekante Rambachs (död 1735) stora passionsbok, här ordnad i 45 betraktelser, i vilka ingå passionshistoriens mest betydelsefulla delar jämte betraktelser över Kristi sista sju ord på korset. Förordet talar sant: »Hans passionsbetraktelser höra till de uppbyggligaste skrifter, som utkommit i vår lutherska kyrka. De äga ett underbart djup, men äro tillika högeligen klara, folkliga, heligt livfulla, gripande, andefyllda. De föra förunderligt allsidigt in i Frälsarens lidande: dess betydelse och välsignelse».

Denna nya och dock gamla passionsbok bestyrker läsaren i den erfarenhet, som man ofta gör beträffande Guds ord, att den förkunnelse, som kommer från en verkligt kristen människa, blir aldrig gammal eller otidsenlig. Människohjärtats nöd och behov förbliva under släktenas gång desamma, och den som verkligen sett något av vad Kristi kors innebär predikar, fastän han länge sedan är död, även för oss nutidsmänniskor levande, inträngande och kraftigt om korsets kraft till frälsning och salighet.

E. L.

Fredrik Sjöberg: Förnyelse. Högmässopredikningar från advent till fastan jämte julbön, julotta o. nyårsbön. Lund, 188 sid. Gleerups förlag 1935. Pergamentband. 3 kr.

Kyrkoherden, teol. doktor F. Sjöberg i Norrköping, som för någon tid sedan utgav predikosamlingen Ti-

den och evigheten, har här skänkt oss tydligen första delen av en ny predikosamling över skilda texter i de olika årgångarna. Predikosamlingen, som är tillägnad Biskop Erik Aurelius, har till motto »Stilla inom tidens gränser Evighetens sol går opp» och ansluter sig alltså till den förut utgivna samlingen. Boken kan på det varmaste anbefallas. Den är enkel och klar, inbjudande och inträngande, undervisande och uppbyggande. Många av predikningarna äro lika nyttiga för tanken som uppbyggliga för hjärtat, och somliga av dessa betraktelser äro i sin enkelhet, innerlighet och skönhet riktiga små pärlor av predikonst. De som sätta värde på religiös poesi, skola säkerligen värdera de väl funna citat ur mestadels nutida andlig diktning som ofta anföras i trogen anslutning till texten.

Bokens utstyrsel är synnerligen tilltalande: lagom format, vackert tryck, enkelt och smakfullt pergamentband.

E. L.

Gustaf Aulén: Kristendomen och kulturkrisen. Svenska Kyrkans Diakonistypelse, Sthlm. 39 s. 75 öre.

Detta lilla värdefulla häfte bygger på föredrag som Biskop Aulén nyligen hållit och föranledes delvis av vissa uttalanden i en ledare i Dagens Nyheter efter den bekanta biskopsenquëten omkring årsskiftet. Innehållet är således i hög grad aktuellt och tar sin utgångspunkt från den universella kris, som vi alla hava känning av, och som tydligt låter oss förstå att en hel kulturepok har i och med världskriget gått i graven. Ej minst har kyrkan fått vidkännas verkningarna av denna kris, som går fram genom hela kristenheten i former som växla mellan medveten gudlöshetspro-

paganda och allmän indifferens mot det kristna budskapet.

Det som länder till särskild eftertanke i denna skickligt gjorda överblick är, att skulden till den kyrka och kristendom skakande krisen påvisas ligga även i rent inomkyrkliga förhållanden. Vad som händer nu, är blott följderna av vad som sedan länge tilldragit sig. Det förra århundradet har haft sin andliga tragik, ej minst bestående däri, att kyrkans, enkannerligen teologiens, ledande män ej förmått att hävda kristendomen i dess egenart inför tidens nya livssyn. Århundradet har genljudit av heta debatter om »dogmerna» men man lyckades aldrig klarlägga de kristna bekännelseformlernas verkligt religiösa innehåll. Det blev en allmänt utbredd mening, att kristendomens framtid berodde på i vad mån den kunde i sig upptaga det värdefulla som vetenskap och kultur erbjöd, en kulturellt acceptabel kristendom. Detta hänsynstagande har emellertid fått sådana följder, att kristendomen blivit ledd in i en självbesinning, som gjort den kristna tron alltmer medveten om sin egenart, och vi ha nu äntligen efter bittra misstag lärt oss inse, att kristendomens framtid ligger ingalunda i dess anpassningsförmåga utan allt beror på, om det kristna budskapet kan bäras fram i dess säregna höghet och rikedom såsom ett budskap ej från människor utan från Gud. Det gives ett kristet självmedvetande, som ej får försvagas, det har intet att göra med självförhävelse utan har sin grund i det kristna budskapets egen fasthet, höghet och rikedom. Där det budskapet rätt förkunnas och anammats, knytes allt hopp under såväl mörka som ljusa tider till den Gud, för vilket intet är omöjligt.

En liten skrift med ett förlösande, stärkande och hoppfullt budskap i en tid fylld av frågor och oro. E. L.

Harry E. Fosdick: Världens hopp. Tjugofem predikningar över nutida kristendom. Uppsala, Lindblads förlag. 345 s. Häft. kr. 5:50, inb. kr. 7:—.

Om detta ej vore en predikosamling skulle man kunna säga, att den kan läsas som en i bästa mening »rolig bok». Fosdick är ju känd hos oss genom uppbyggliga arbeten om bönen, tron m. fl. Han är rationalist — tyvärr. Exempel därpå är predikan om »Faran av Jesuskult», som dock trots sin utmanande ämnesformulering innehåller många tankvärda ting, och en påskpredikan om »Själens oövervinneliga aning», där han rent empiriskt söker övertyga om själens odödlighet. En ringa recensent i närheten av en gammaldags svensk universitetsstad tillåter sig undra, hur Fosdick månne ställa sig till den gamla världens nuvarande positiva teologi?

Fosdick är som påpekats i mycket hög grad underhållande. Det torde ej vara förbjudet att le i hans kyrka under predikan (t. ex. upplysningen om nutidens unga kvinnor s. 281)! Han är frispråkig och efter våra begrepp ovanligt djärv i sina omdömen om amerikanskt samhällsliv. Men han vill åt den kristendom, som blott är »konventionell humbug», och som i det stora landet i Väster synes fira ganska stora triumfer. Han lägger an på att tala om sådant som »vanligen ej höres från våra predikstolar» och predikar t. ex. om social livssyn, själs hälsa, fruktan, optimism, spontan godhet och konfronterar därunder den moderna människan med kristen tro. Han drar ofta upp förbindelser mellan modern psykologi och kristen tro, och mycket blir därför ofta mera uppbyggliga — låt vara lärorika och underhållande — föredrag än predikningar i vår mening. Man undgår aldrig att känna det djupa allvar, den

stora människokärlek och det kristna patos, som glöder under den för oss ibland främmande ytan. Men så är det denna rationalistiska inställning som gör, att man tycker, att predikantens förmåga ofta sviktar just i de ögonblick, då han som mest skall hjälpa.

Alltså en mycket intressant bok för den som vill lära känna amerikansk religiös mentalitet och en spirituell predikant, som synes vara synnerligen uppuren av — tack vare radion — väldiga skaror amerikanska åhörare.

Boken har på ett förtjänstfullt sätt översatts till svenska av kyrkoherde Jon Helmer i Malmö.

E. L.

Uppslagsböcker.

J. Assarsson: Handbok för kyrkomusiker. Nordiska musikförlaget. Stockholm. Pris Kr. 7:—.

Med detta verk ha vi fått den länge saknade svenska uppslagsboken över orgelmusik och för organisten värdefull musiklitteratur. Men boken ger mera än motsvarande utländska: dess värde och dess praktiska betydelse för organisten förhöjes i hög grad av handbokens avdeln. 2, vari lämnas uppgifter om svenska såväl som utländska pre- och postludier till samtliga koralbokens melodier (de nya s. k. »alternativa» koralerna dock undantagna). Till varje koral meddelas såsom rubrik stamtextens (enl. sv. koralb.) begynnelse, koralens d:o i notskrift samt, där så finnes, begynnelsen till melodins motsvarande danska (norska), tyska eller latinska text. Vidare har utgivaren uppgjort dels ett nummerregister, dels ett register över textbegränsningar i tyska, latinska och danska psalmer, vilkas melodier återfinnas i vår koralbok, jämte hän-

visningar till dessa koralers nummer. Vilken utomordentlig hjälp här ges åt den förspels- och postludiesökande organisten ligger i öppen dag. Genomförandet av denna ypperliga tanke måste betecknas som mycket gott, även om man måhända vill reservera sig t. ex. mot några av de anbefallda preludiesamlingarna, vilkas liturgiska värde är tvivelaktigt, eller mot att till en del koraler postludier föreslagits, som icke synas kunna motsvara den svenska textens innehåll (ex. 57, 87). — Boken innehåller i övrigt i riklig mängd annan »koralbunden» eller »fri» orgelmusik, orgelskolor o. dyl., musik för orgel med andra instrument samt en avdeln. över musiklitteratur, tidskrifter och tidningar. Ett utförligt namnregister avslutar handboken.

Om utgivarens noggrannhet i arbetet vittnar värtaligt det med hänsyn till bokens art häpnadsväckande ringa antalet störande felaktigheter. Här må endast följande nämnas: Wikanders Koralvar. till n:o 658 äro icke gjorda över koralbokens utan över den nya nya altern. mel. Koralbegynn. till 113 o. 200 (sidd. 77, 78) ha råkat bli omkastade. O. Olssons Fantasi o. fuga (sid. 119 m. fl.) är ej, som utg. synes tro, skriven över koralen 263 utan över n:o 139: Vi lova dig, o store Gud. »Handbuch d. ev. Kirchenmusik» (sid. 227) är en samling vokal- och orgelmusik och hör således ej under »Skrifter över musik etc.». I tidskriftsförteckningen har utg. förbisett att »Tidskrift för Kyrkomusik etc.» numera är kvartalsskrift och utges på C. W. K. Gleerups förlag, Lund.

Utgivaren vill, enl. förordet, med denna handbok göra en insats till strävandena för det kyrkliga livets fördjupande. Utan tvivel hade boken i detta avseende blivit ännu mera duglig, om alla de kompositioner uteslu-

tits, som enl. utgivarens *egen* mening ej lämpa sig för »kyrkligt bruk». Frånsett detta lilla förbehåll, som icke förringar bokens allmänna värde, vill anmälaren på det varmaste anbefalla denna uppslagsbok (och då främst dess två första avdelningar) till flitigt — men ej urskillningslöst — bruk. Oumbärlig som den är, bör den få sin givna plats i alla orgelspelares bibliotek.

Rqu.

Nytryck.

Das älteste Zwickauer Gesangbuch von 1525. Faksimile-Neudruck 1935. 56 sid. Verlag von Johannes Herrmann, Zwickau (Sachsen). Pris R. M. 1:60.

Redan tidigare föreligga vackra faksimilennytryck av Erfurter Färbefass-Enchiridion av år 1524 och av Bapst'schen Gesangbuch av 1545. Till dessa har nu lagts nytryck av den äldsta sångboken från Zwickau av år 1525, sålunda en av de många sångboksupplagor, som i dessa den evangeliska kyrkovevisans genombrottsår sågo dagen i Tyskland. Sångboken från Zwickau, är tillika den äldsta sachsiska, och är efter inledarens, professor O. Clemen's mening, en bokhandlarspekulation, ett företag av den förste boktryckaren i Zwickau, Jörg Gas-

tel. Flertalet av sånger äro hämtade ur Erfurter Enchiridien. Ett unicum för samlingen är översättningen av Christi-lekamens-hymnen Pange, lingua, gloriosi corporis mysterium. I ett reklamtryck för boken förmodas att den tjänat som nattvardssång. Detta är knappast möjligt, då de latinska begynnelseorden av verserna omsorgsfullt utsatts. Orden Tantum ergo och Genitori genitoque över en vers, måste för den tidens präster och lekmän omedelbart ha fört i tankarna att avsikten med översättningen (är den möjligen senmedeltida?) är att den skulle utföras i samband med eukaristiska processioner och eukaristisk tillbedjan. I grannskapet befinner sig processionshymnen: Mitten wir ins Leben sind (sv. psb. 26) och den eukaristiskt brukade: Gott sei gelobet (sv. psb. 159), båda av medeltida ursprung. — En lustighet är att Joh. Huss upphöjts till helgon: Jesus Christus unser Heiland anges som »Das Lied Sanct Johannes Hus».

Häftet är av intresse för svenska läsare, då det belyser de första svenska psalmhäftenas beroende av bl. a. tyska förebilder. Slående är emellertid frånvaron i de svenska av noter.

Nytrycket är utsökt vackert.

A. A.

Krönika.

Danskt-svenskt organistmöte. Danska och svenska organister höllo den 24 februari möte i Lund och Malmö. »Dansk Organist og Kantorsamfund av 1905» representerades av ett femtiotal medlemmar med domkyrkoorganisten N. O. Raasted, Köpenhamn,

och domkantorn E. Bangert, Roskilde, i spetsen. Av svenska organister hade omkring trettio kommit tillstädes. Mötet öppnades vid middagstiden i Lunds domkyrka med hälsningsanföranden av ordföranden i Lunds stifts organist- och kantorsförening, musikdirektör R.

Blennow, Åstorp, samt domkantor Bangert, den danska sammanslutningens præsens. Domkyrkan visades för mötesdeltagarna, därvid självfallet den nybyggda orgeln blev föremål för särskilt intresse. Domkyrkokapellmästare J. Hedar demonstrerade orgeln för grupp efter grupp av mötesdeltagarna och gav dem även en föreställning om orgelns resurser genom att spela några kompositioner, däribland en egen, kallad »Introduktion och passacaglia över sv. ps. 673» (»Eja mitt hjärta, hur innerlig är fröjden«).

»Orgeln och dess uppgift i gudstjänsten» var överläggningsämnet vid en diskussion, vartill mötesdeltagarna efter lunchpaus samlades i Malmö S:t Petri församlingssal. Inledningsanföranden hölls av hrr Bangert och Hedar. Den förre, som började med att giva en kort men förträfflig överblick av orgelns historia, dess tekniska utveckling och dess roll som gudstjänstinstrument genom tiderna, framlade värdefulla synpunkter rörande orgelns funktion vid den danska gudstjänsten. Organisten måste — framhöll hr Bangert — hålla i minnet, att gudstjänsten är ägnad Guds ord, varför orgelspelet skall anpassas därefter och icke givas en sådan framträdande roll, att gudstjänsten får karaktär av konsert. Att Beethoven, Mozart och Haydn skapat värdefull *kyrkomusik*, är — sade hr Bangert bl. a. — icke liktydigt med att deras *gudstjänstmusik* är betydande. Hr Bangert underströk nödvändigheten av att förbindelsen upprätthålles med den gregorianska sången, som är kyrkomusikens grundval. —

Hr Hedar såg ämnet från den svenske organistens synvinkel och framhöll bl. a. följande: Orgeln får ej dominera, den har en underordnad ställning i gudstjänsten: den skall leda församlingssången och den li-

turgiska sången samt därjämte även fylla vissa självständiga uppgifter. Klarhet och exakthet äro nödvändiga vid orgelspelet under församlingssången; skall den liturgiska sången ledsagas av orgeln, måste orgelspelet vara ytterst diskret och tunt. Preludier och modulationer skola vara korta och rakt på sak, eljest åstadkomma de ett avbräck i gudstjänsten. Preludiet har till uppgift att inleda den följande koralen, vars tempo och karaktär det därför bör återgiva. Preludiet är till för koralens skull, och det är inte tvärtom. Postludiet skall ej göras till en uppvisning av orgelns eller organistens resurser utan bör anpassa sig efter t. ex. sista koralen.

Sedan musikdirektör Blennow avtackat de båda inledarna, följde allmän diskussion. Då det framhölls, att orgelmusiken under gudstjänsten borde vara objektiv och ej »stämmingsmättad», yttrade en dansk organist, att eftersom prästerna vore subjektiva i sina predikningar, borde och organisterna få spela subjektivt. Någon framhöll som sin mening, att den gregorianska sången vore den enda normen för kyrkomusiken. — En annan talare ansåg det förkastligt att anse orgelns uppgift vara enbart tjänande: orgeln borde enligt hans mening få bidra att giva gudstjänsten en festlig prägel.

Mötet avslutades med en orgel och körafton i S:t Petri kyrka under medverkan av kyrkans organist, musikdirektören Axel Boberg, S:t Petri kyrkokör samt stud. Sixten Ehrling. Hr Ehrling utförde Bachs F-dur toccata samt två kompositioner av William Byrd och François Couperin. Kyrkokören sjöng under dir. Bobergs ledning verk av Palestrina, Vittoria, Corsi och Carl Nielsen samt en komposition av dirigenten, »De tre sista

bönerna i Fader vår», som särskilt tilldrog sig uppmärksamheten. Buxtehudes preludium och fuga i fissa-moll spelades av direktör Boberg såsom slutnummer.

J. P.

Kyrkodagarna i Falköping den 17 och 18 mars 1936. Den 17 och 18 mars voro präster från skilda delar av Sveriges land samlade till kyrkodagar kring Ordet och Bekännelsen. Inbjudan till dessa dagar hade utgått från präster som klart sett det menliga inflytande individualistiskt tänkande haft på kyrkans liv och förkunnelse i senare tid. Den stundom till ringaktning stegrade likgiltigheten inför bekännelseskripterna har kommit en hel del yngre präster att besinna sig på den stora uppgiften att slå vakt kring Ordet och Bekännelsen. Kyrkodagarna i Falköping voro ett uttryck för denna iver att väcka såväl präster som kyrkfolk till ansvar inför arvet från fäderna.

Anslaget till dagarna gav biskopen i Skara med sin högmässopredikan för vilken han till text valt liknelsen om Nikodemus. I anslutning till denna fick biskopen anledning att tala om den olycka som träffar människor, då de ryckas upp ur den jordmån där deras djupaste väsen hör hemma. Vad vi framför allt behöva är en förnyelse genom Guds egen heliga Ande. Den förnyelse vi vänta kan aldrig vara ett verk av oss. Vi äro bundna av världen. Vi kunna intet taga utan att det varder oss givet ovanefter. Yttre anstalter hjälpa oss icke. Förnyelsen skall ske inifrån, genom Guds Ande. Men Gud har knutit sitt nådeshandlande i världen vid vissa yttre ordningar. Om dessa kunna vi väl tänka olika blott det är samstämmighet i det inre. Det tillkommer oss att bereda väg för Anden. Detta sker bäst, om

vi troget arbeta var på sin post i stilla tjänaregärning. I vår kallelsegärning kunna vi bättre än någon annanstans vara ett ljus och ett salt i världen.

Kyrkoherde Benny Bengtsson, Strängnäs stift, ställde de närvarande inför *Ordets nådemedel*. Utifrån detta ämne hade föredragshållaren tillfälle att erinra om vad nådemedel är samt det sätt varpå Guds Ande knutit sitt verkande genom dessa. Det betonades, att Ordet skall hanteras såsom ett nådemedel och att präster icke få försumma att peka på att även predikan är ett Guds ord, ett nådemedel. Nutidens förvända syn på predikan är merendels den, att den är en mänsklig prestation. Den har m. a. o. förlorat sin sakramentala prägel. Det är angeläget att Guds ord brukas med helig regelbundenhet, under bön och vaksamhet. Räddningen för oss ligger i att medvetandet väckes till att tro att Guds ord är levande och kraftigt.

Om *Nicenum* höll kyrkoherde Paul Söderlind, Lunds stift, föredrag. Det om beläsenhet vittnande föredraget gav en god inblick i den märkliga bekännelseskriptens historia. Det framhölls huru den är en obrukad skatt och att den på nytt måste läsas. Den är kyrkans tro och skyddsvakt och sätter oss in i de heligas samfund. Den är värd att icke blott läsas utan också bedjas.

Andra dagen höll Kyrkoherden D:r Gunnar Rosendal, Lunds stift, föredrag om *Våra bekännelseskripters innebörd och efterlevnad*, ett föredrag glänsande till både form och innehåll. I detta omnämndes först vilka våra bekännelseskrifter äro, därefter deras innebörd och efterlevnad. Med känd brio utvecklade talaren sitt ämne och erinrade till slut om att det är vår plikt att predika om bekännelseskrif-

terna och tillse att de efterlevas av både präster och lekmän.

Sista föredraget hölls om *Den svenska kyrkoordningen* av komminister Nils Ehrenberg, även han från Lunds stift.

Dagarna inramades med tidebön, samfällt läst av de närvarande efter det av Adell och Peters utgivna: Veckans tideböner. För övrigt odlades livligt den personliga samvaron i fullt och klart medvetande av den betydelse det personliga momentet har vid sammankomster av här ovan antytt slag.

Ramen för kyrkodagarna var den bästa tänkbara. Falköping ligger centralt och dess gamla, vackra kyrka har stämningvärden av stort slag. Stadens prost visade kyrkodagarna ett aldrig svikande intresse. För den händelse villrådighet beträffande plats för nästa års kyrkodagar skulle vara för handen, bad han de närvarande att tänka sig möjligheten av att på nytt förlägga dem till Falköping. Detta kan måhända tagas som bevis för att man på ansvarigt håll i Falköping ändå kände sig överens om de intentioner kyrkodagarna sökte att förverkliga.

S. L.

Engelsk kyrkomusik i Sverige. I slutet av mars gästades Sverige av Kings Colleges kyrkokör från Cambridge, som bl. a. gav konsert den 26 i Lunds domkyrka. Kören räknar bortemot 30 medlemmar, varav ungefär 14 äro mansröster och de övriga gossröster. Såsom första avdelning av konserten utfördes en engelsk aftongudstjänst, sådan som den dagligen förekommer i Cambridge. Efter gudstjänsten följde en avdelning motetter upptagande såväl äldre som nyare verk av engelska kompositörer. Man fäste sig särskilt vid motetter av Orlando Gibbons (1583—1625), William Byrd (1543—1623) och Henry Purcell (1658—1695). — Denna engelska kyrkokör, som väl torde kunna jämföras med den berömda thomanerkören, visade sig äga en mycket förnämlig röstkultur. Det smidiga röstmaterialet möjliggjorde en enastående precision och renhet i utförandet. Av de olika stämmorna tilldrogo sig särskilt de mjuka, välklingande soprancerna och altarna uppmärksamheten. Körens dirigent, mr Bernhard Ord, som även på orgeln utförde en del kompositioner av Gibbons och Purcell, har all heder av den förnämliga prestationen.

J. P.

Meddelanden.

Val. Till innehavare av kantorstjänst i Everlöv har valts kantor Anna Nilsson, Bläntarp. Till innehavare av förenade lärare- och organisttjänster ha valts: i Vibyggerå, Vml., Tore Karlsson, Mo, i Gunnarsjö, Alb., Tage Fährman, Falköping, i Gunnilbo, Vstml., Axel Sors, Siljansnäs, i Björnlunda, Söd., A. Kvist, Järbo, i

Överrum, Kalm., T. Svensson, Gamleby, i Flistad, Skb., Erland Hästrand, Väring, i Älvsbacka, Vrml., Ture Marblebäck, Väring, i Skog, Vrml., G. Abrahamsson, Uppsala, i Björsäter, Skar., N. T. Sandqvist, i Od, Älvsb., C. Adolfsson, Björka.

KSV. i Lunds stift. Den i föregående

de numret omnämnda föredragsaftonen, som skulle ha avhållits i Lund, har uppskjutits och går av stapeln i Helsingborg den 26 april.

Årsmötet hålles i Lund måndagen den 11 maj.

Om koralveckan i Åhus se inbjudan i dagens nummer. (Observera den ändrade tiden.)

Doktorsdisputation. Den 28 mars försvarede fil. lic. B. Waster vid Stockholms högskola en avhandling betitlad: »Gotisk resning i orgeln» för erhållande av Fil. doktorsgrad. Avhandlingen blir i nästa nummer föremål för utförligt omnämnande av författarens opponent, domorganist E. Bangert, Roskilde.

Svenska musikäraresällskapets årsmöte är preliminärt bestämt att äga rum i Malmö och Lund 7—8 augusti. Enligt uppgjord plan skulle programmet omfatta föredrag och diskussioner jämte en konsert. Tiden har valts med hänsyn därtill, att nordiskt sångläraremöte hålles i Ryslinge Höjskole på Fyn den 10 augusti. Möjlighet finnes således för deltagarna i sällskapets årsmöte att kombinera sin resa med ett besök på Ryslinge, där f. ö. även en dansk sångkurs pågår 8—9 aug.

Andra Nordiska Kyrkomusikermötet i Helsingfors den 7—10 maj. Till officiella representanter för Sveriges Allm. Organist- och Kantorsförening ha utsetts ordföranden i CS David Ahlén, sekreteraren Herman Ahrén samt Adolf Andrén i Örebro och Henry Weman, Uppsala.

Referenter för de frågor, som komma att behandlas vid mötet, bliva från svensk sida Henry Weman (orgelrörelsen), Waldemar Ahlén (koralfrågan), Adolf Andrén (körens uppgift i gudstjänsten) och kyrkoh. Knut Pe-

ters (liturgiska förnyelsesträvanden). Frågorna refereras skriftligt, och referaten — ett för varje land och fråga — införs i mötets programbok.

Sveriges Kyrkosångsförbund, som inbjudits att med en kör låta representera sig vid mötet, har härtill utsett Engelbrekts kyrkokör. Programmet vid den svenska körkonserten blir följande:

Palestrina: Sanctus, 6-st., ur Missa Papae Marcelli. Schütz: Saliga de döda, 6-st. J. S. Bach: »Der Geist hilft unserer Schwachheit auf», motett för två körer. John Morén: Ave crux. Gottfrid Berg: a) Miserere. b) Veni creator spiritus.

David Wikander: Motett på Allhelgonadagen. (Dessa, som äro klädda.)

Otto Olsson: a) Ad Dominum cum tribularer.

b) Canticum Simeonis, 5-st., med solo.

c) Jesu dulcis memoria, 5-st., med solo.

Att vid konserten framföra svensk orgelmusik har kallats Albert Runbäck, Båstad. Hr Runbäck kommer att mellan köravdelningarna spela:

Oskar Lindberg: a) Dig skall min själ sitt offer bära.

b) Min själ och sinne, låt Gud råda.

Albert Runbäck: Dig kläd i helighetens skrud. (Orgelkoraler.)

Carl E. Rosenquist: a) Variation ur koralpartita »Tiden flyr, när vill du börja».

b) Den ljusa dag framgången är, orgelkoral.

Waldemar Ahlén: Lov vare dig, o Jesu Krist, koralpartita.

Dansk Organist- og Kantorsamfund kommer att representeras av bl. a. ordföranden domkantor Emilius Bangert samt sekr. Gudmund Elmqvist.

Dansk Kirkesang håller årsmöte på Krabbesholms Højskole (Midt-Jylland) 3—7 augusti. Föredrag av Knud Jepsen om ett kyrkomusikhistoriskt ämne, av Valgmenighedspræst Niels Petersen, Vallekilde om »Vægten af Grundtvigs Salmer» och av Sognepræst Rald, Köpenhamn om »Kunsten i Menighedens Tjeneste». Den avslutande kyrkomusikaftonen äger rum d. 6 augusti i Viborgs Domkyrka.

Die Gesellschaft für Erneuerung der katholischen Kirchenmusik» anordnar under de första dagarna av september i Frankfurt am Main den tredje internationella veckan för kyrkomusik.

Det internationella Brucknersällskapets åttonde internationella Brucknerfest äger rum i Zürich 20—23 juni.

I **Alpirsbach** anordnas kyrkliga vec-

kor ägnade den gregorianska sången dels under påskhelgen (13—20 april) dels under pingsten (1—8 juni). Även under hösten anordnas kyrkliga veckor i slutet av juli. Anmälan kan göras till Doktor Fr. Buchholz, Am Bahnhof 11. Dessau.

Musikdagarna i Kassel, som årligen anordnas av »Arbeitskreis für Hausmusik» äga rum 9—11 oktober i år. Ledare: August Wenzinger. Anmälan till »Geschäftsstelle, Kassel-Wilhelmshöhe, Heinrich Schütz Alle 81».

Lehrgang in musikalischer Liturgik för präster och kyrkomusiker anordnas i Erlangen 2—5 juni kring temat: Den lutherska gudstjänstens förnyelse. Anmälningar göras till »das Institut für Kirchenmusik der Universität Erlangen (Schlossgarten). Deltagaravgift 5 RMk.

Koralvecka i Åhus.

Inbjudan till Koralvecka i Åhus 16—22 juni 1936. I 400-årsminnets år efter den första daterade svenska psalmboken inbjuder Kyrkosångens vänner i Lund för fjärde gången till koralvecka. Denna förlägges i år till Åhus den 16—22 juni.

Koralveckan vill väcka och fördjupa intresset för koralen i dess tvåfaldiga gestalt: den gregorianska och den lutherska samt giva tillfälle till inlevelse i koralen, vilken utgör församlingens egendom, som den därför måste lära känna och göra levande. Inbjudan att delta i koralveckan riktas till män och kvinnor, präster och organister, körmedlemmar och lärare, församlingssystrar och kyrko-

rådsledamöter och till en var för den gudstjänstliga koralen intresserad.

Inbjudarna förvänta att var och en som anmäler sig till deltagande i koralveckan vill vara med om att konstituera en gudstjänstfirande församling omkring ordet och sakramentet under bön och lovsång. Koralveckan har alltså närmast karaktären av stilla dagar för gemensam uppbyggelse. Det är nödvändigt att samtliga deltagare bevista koralveckan från dess början och intill slutet.

Samlingen sker på tisdagen den 16 till middagen kl. 3,30. Deltagareantalet är begränsat till 100.

Koralveckan är avgiftsfri.

Måltiderna intages gemensamt i

Festsalen, Gästgivargården, och betingta ett pris av 3:50 pr dag. Logis beredes dels i hem och å hotell, dels å skolsalar. I senare fallet medföres filt, lakan, handduk och kudde. Priset för logis meddelas senare.

Anmälan om deltagande i veckan göres *senast* den 1 juni till *Musikdir. Fredrik Blennow*, Åhus, varvid meddelas om vilket logis som önskas.

För deltagare från Lunds stift finnes ett antal stipendier å 20 kronor. Ansökan om erhållande av stipendium göres hos kyrkoherde *J. Hartler*, Åsmundtorp.

Deltagarna anmodas medföra melodipsalmbok och Evangelisk Tidegård: Tidegudstjänster för en söndag.

Föredragen komma att behandla Psaltaren och hållas av professor *J. Lindblom*, Lund.

Som predikanter medverka kyrkoherdarna *G. Caroli*, *Bjuv*, *V. Danell*, *Mörrum*, *J. Hartler*, *Åsmundtorp* och *C. Hj. Lundin*, Åhus.

För ledningen av koralstunderna svara kyrkoherde *K. Peters*, *Söndrum*, musikdirektörerna *R. Blennow*, *Åstorp*, och *Fr. Blennow*, Åhus.

För Kyrkosångens Vänner i Lunds Stift

Anders Nygren.

Josef Hartler. *Bertil Åstrand.* *Arthur Adell.* *Ejnar Wickström.*

Nya orglar.

Från *H. Lindegren*, Göteborg.

Långhems kyrka, Göteborgs stift.

Manual I: Borduna 16', Principal 8', Gamba 8', Flûte harmonique 8', Dolce 8', Oktava 4', Trumpet 8'.

Manual II: Basetthorn 8', Sonorklarinet 8', Rörflöjt 8', Salicional 8', Voix céleste 8', Gemshorn 4', Blockflöjt 2'.

Pedal: Subbas 16', Gedacktbas 16', Violoncell 8', Borduna 8', Kvint 5 1/3' (plats för Basun 16').

Koppel och kombinationer: Unisonkoppel: I/P., II/P., II/I Man. Oktavkoppel: 4'I, 4'II, 16'II. Fyra fasta och två fria kombinationer, jämte utlösare. Registersvällare. Automatisk pe-

dalväxling. Crescendoverk för man. II. Elektrisk bältdrift.

Hällesjö kyrka, Härnösands stift.

Manual I: Borduna 16', Principal 8', Gamba 8', Gedackt 8', Oktava 4', Mixtur 2—4 kor.

Manual II: Rörflöjt 8', Salicional 8', Flûte octaviante 4', Nassat 2 2/3', Blockflöjt 2', Campanella 2 kor, Trumpet 8', Tremulant.

Pedal: Subbas 16', Violoncell 8', Sesquialtera 2 kor.

Koppel och kombinationer: Unisonkoppel: I/P., II/P., II/I Man. Oktavkoppel: 4'I, 4'II, 16'II. Tre fasta och två fria kombinationer jämte utlösare. Registersvällare. Automatisk pe-

dalväxling. »Handregister från». Generalkoppel. Crescendoverk för man. II. Elektrisk bälgrift.

Björketorps kyrka, Göteborgs stift.

Manual I: Borduna 16', Principal 8', Gamba 8', Flûte harmonique 8', Dolce 8', Oktava 4', Oktava 2', Trumpet 8'.

Manual II: Basetthorn 8', Rörflöjt 8', Salicional 8', Voix céleste 8', Hållflöjt 4', Valtflöjt 2', Sesquialtera 2 kor.

Pedal: Subbas 16', Gedacktbas 16', Violoncell 8', Basun 16'.

Koppel och kombinationer: Unisonkoppel: I/P., II/P., II/I Man. Oktavkoppel: 4'I, 4'II, 16'II. Tre fasta och två fria kombinationer, jämte utlösare. Registersvällare. Automatisk pedälväxling. Crescendoverk för man. II. Elektrisk bälgrift.

Från A. Mårtenssons Orgelfabrik A.-B., Lund.

Kinna kyrka, Skara stift.

Manual I(C—g³): Borduna 16', Principal 8', Dubbelflöjt 8', Fugara 8', Borduna 8', Oktava 4', Oktava 2', Mixtur

5 chor, Sesquialtera 2 chor (22/3' + 13/5'), Trumpet 8'.

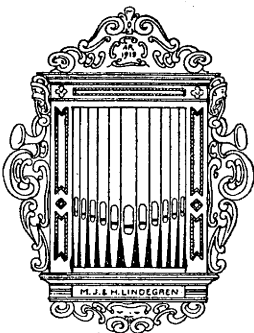
Manual II (C—g³): Gedackt 16', Principal 8', Flûte harmonique 8', Kvintadena 8', Salicional 8', Gemshorn 4', Blockflöjt 4', Nasat 22/3', Nachthorn 2', Ters 13/5', Kvinta 11/3', Sivflöjt 1', Cimbel 3 chor, Oboe 8'.

Manual III (C—g³): Hornprincipal 8', Rörgedackt 8', Violin 8', Aeolin 8', Voix céleste 8', Flûte octaviante 4', Waldflöjt 2', Harmonia ætherea 3 chor, Euphone 8', Vox Humana 8', Tremolo, Klockspel.

Pedalen (C—f¹): Principalbas 16', Subbas 16', Ekobas 16', Kvinta 10 2/3', Violoncello 8', Gedackt 8', Oktava 4', Basun 16'.

Koppel och kombinationer m. m. Normalkoppel. Oktavkoppel: 4'I, 4'II/I, 4'III/II, 4'III, 4'II/Ped., 16'II/I, 16'III/II, 16'III. Tre fasta kombinationer. Tre fasta kombinationer: *Mf.*, *Forte* och *Tutti*. Registersvällare, svällverk för II och III. Fritt inställbar, automatisk pedälväxel. Handregister från, tungstämmor från, registersvällare från, 16'stämmor från.

Orgeln avsynades av Musikdirektör Werner Ekström, Borås.

H. Lindegren, Orgelfabrik

2:dra Långgatan 39, GÖTEBORG

TELEFONER: Bostad och Kontor 426 38, Fabriken 493 38

Tillverkning av piporglar med precis tonangivning och en enastående hållbarhet. Intonationen utföres efter såväl äldre som nyare metoder.

Verkligt kvalitetsarbete till moderat pris

Över 25 års praktik

3 nyutgivna verk av vitalt intresse för kyrkomusiker.

Orgelskola. *Henry Weman. Del I. Gamla mästare
t. o. m. 1750 Pris kr. 9:—*

Körkoraler. *Joh. Seb. Bach. Med svensk text för
kyrkoårets samtliga sön- och helgdagar samt
de kyrkliga handlingarna utgivna av Knut
Peters och Daniel Ahlén. Pris kr. 3:—*

Handbok för kyrkomusiker. *J. Assars-
son Pris kr. 7:—*
Finnas att tillgå i varje bok- och musikhandel

NORDISKA MUSIKFÖRLAGET
Regeringsgatan 35 / STOCKHOLM

Förenade organist-, kantors- och klockarebefattningarna

i Bollnäs församling, Gävleborgs län,
förklaras härmed till ansökan lediga
före 20 inst. maj. Lön i ett för allt kr.
3000 pr år. Av kyrkorådet fastställd in-
struktion finnes tillgänglig och tillställes
i avskrift sökanden på begäran. Borgen
för skador som kunna åsamkas orgeln
erforderlig.

Bollnäs den 15 april 1936.

KYRKORÅDET
adr. Bollnäs.

Den svenska bönboken

av **Sam. Stadener**

Klotb. o. rött snitt 4:75,
svart skinnb. o. rött snitt 6:—,
rött skinnb. o. guldsnitt 8:50,
svart chagrinnb. o. guldsnitt 8:50.

C. W. K. Gleerup / Lund

EVANGELISK TIDEGÄRD. Nr. I

NY UPPLAGA!

Tidegudstjänster för en söndag och dess
helgsmål jämte de övriga vecko-
dagarnas completorier.

Utgivna av *Arthur Adell* och *Knut Peters*.

Andra och utökade upplagan.

44 sidor. — Pris 2: 50.

Den första upplagan, som utkom 1934, har slutsålts, och den nya upplagan föreligger under februari månad. Den upptager samtliga de tidegudstjänster, som meddelades i den första upplagan, utom den andra tidebönen under dagen, i vars ställe införts »Vid prim på söndagen». Härigenom har full överensstämmelse ernåtts mellan den föreliggande musiken och texten i »Veckans tideböner».

Utöver vad som förekom i första upplagan meddelas musik till de fem första veckodagarnas completorier, så att därigenom de sju alternativerna för aftonbön under veckans alla dagar nu föreligga.

Nyttillkommen är också musik till *Benedicamus*.

Upplagan har utökats från 32 till 44 sidor nottryck, men priset har detta till trots förblivit vid det gamla: *kr. 2: 50*.

Av den nya upplagan utgives inom närmaste framtiden i särtryck:

Nr. I e. *På söndagen vid prim* (2 sidor) pris 15 öre.

Detta särtryck rekommenderas såsom lämpligt vid första inövandet av tidsböner.

För påsktiden:

Nr. 6 a. Under påsktiden vid vesper eller laudes. Pris 60 öre.

Nr. 6 b. Vid completorium under påsktiden och på Kristi himmelfärdsdag. Pris 25 öre.

Nr. 7. Vid Matutin eller laudes på Kristi Himmelfärdsdag. Pris 60 öre.

ORGELFABRIKEN GEBRÜDER RIEGER

Orgelvirtuosen Bruckner vid sin Rieger-Organ.

JÄGERNDORF, TJECKOSLOVAKIET och
MOCKER O-S. TYSKLAND,

byg er världsberömda kyrkorglar.

Under firmans 63-åriga verksamhetstid ha inalles 2.700 orgelverk byggts och monterats i alla världens kulturländer, bl. a. de stora orglarna i Wien Konzerthaus, Wien Musikverein, Wien Stefansdom, Salzburg, Mozarteum, Karlsbad Grand Hotel Pupp, Paris Hotell Majestic etc.

Till Sverige ha hittills levererats följande orglar, vilka av landets främsta auktoriteter på området erhållit de bästa vitsord med avseende på material, utförande, klangskönhet och prisbillighet: Mora, Ilsho, Gnarp, Borlänge, Vittaryd, Skattungsbyn, Evertsberg, Hassela, Kungsör, Forsa, Tännö, Hammarö, Rödön, Karlstad, Gräsmark, Vagnhärad, Vamlingbo, Göteborg, Leksand, Gustafs, Lit, Dannäs. Mörsil, Gåsbornshyttan, Högas, Resteröd, Ålga, Undersakår. — I Finland: Helsingfors, Konservatorium (2 orglar), Helsingfors-Fabrikspark (73 stämmor), Viborg (76 stämmor), Geta, Hangö, Pörtom Lapträsk, Saltvik, Inga, Fagerstad, Replot och andra svenska församlingar.

DISPOSITIONS- OCH KOSTNADSFÖRSLAG GRATIS OCH UTAN FÖRBINDELSE

OLOF HAMMARBERG

ORGELBYGGARE

Nya Varvet-Göteborg

*Tillverkar kyrkorglar
enligt orgelrörelsens
principer.*

*Utför alla i yrket före-
kommande arbeten.*

Herman Nordfors & Co.

Piporgelfabrik

LIDKÖPING

Tel. Kontoret 145. Tel. Bostaden 592.

Tillverkar piporglar efter nyaste konstruktioner. Moderniseringar, insättning av elektrisk bälgdrift och stämningar utföras omsorgsfullt. Finaste intyg från framstående musici. Dispositions- och kostnadsförslag på begäran omgående gratis.

Kyrkorglar

Tillverkar orglar med absolut hållbart och tillförlitligt system. Insättning av elektrisk bälgdrift med tyst gång och ringa strömförbrukning. Omstämningar och ombyggnad av äldre verk utföres. Billiga priser.

*Över 30-årig praktik i in- och
utlandet.*

Införda anbud från

John Grönwall,

Orgelbyggare.

Tel. 94. Lilla Edet. Tel. 94.

Hugo Blennow, KYRKLIGA SMÅSKRIFTER

Icke allena. Några ord om din församling och dess pastorsexpedition.
Låt om barnen komma till mig. Minne av dopdagen. (Med dopbevis).
Jesus är min vän den bästa. Konfirmationsminne.

I nöd och lust. En bok för bröllopsdagen. (Med välselattest).

O död, var är din udd. Sju frågor och ett svar inför dödens mysterium.

Pris per skrift (16 sid., ill.) 25 öre.

Gleerups

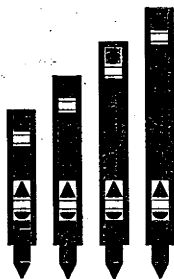
ÅKERMAN & LUNDS NYA ORGELFABRIKS AKTIEBOLAG

KUNGL. HOVLEVERANTÖR

Tel. 26

SUNDBYBERG

Tel. 26

Tillverkning av Piporglar
för kyrkor, kapell och konsertsalar.

Om- och tillbyggnader,
reparationer, omstämningar och ren-
göringar av gamla orgelverk samt
inmontering av elektriska blåsverk
utföras.

Uteslutande svenskt material och arbete.

Musik för Kyrkomusiker:

Daniel Gson: TRE KORALPARTITOR.

I. Förrd. "Min själ skall lova Herren."
II. "På dig jag hoppas, Herre kär." "Vi
tacka dg, o Jesu god." 2 häften à Kr. 2:50.

"Verkligt betydande andlig tonkonst — en
stor upplevelse." *Ingvar Sahlin.*

Oskar Lndberg: TRE ORGELKORALÉR.

"Min själ och sinne, låt Gud råda." "Dig
skall min själ sitt offer bära." "En fri-
dens ängel ropar: Kom!" Kr. 3:—.

"Idealska högmässnummer." *Ad Andrén.*

Daniel Gson: ANDE FULL AV NÅDE.

Koral med variationer för orgel. Kr. 2:25

"Ett verk, som våra orgelspelare obetingat
bära tifta grundlig bekantskap med."
Josef Jnsson.

I varje större bok- och musikhandel eller
direkt hos

**CAIL GEHRMANS
MUSIKFÖRLAG
Stockholm**

MUSIKTRYCK

AV ALLA SLAG
MED SÅVÄL
STUCKNA SOM
KOPIERADE NOTER

**BRÖDERNA
LAGERSTRÖMS
LITOGRAFISKA ANSTALT**
KLARA SÖDRA KYRKO GATA 14
STOCKHOLM. TELEFON 23 18 80

30/436

BRÖDERNA
LAGERSTRÖMS
LITOGRAFISKA
ANSTALT